Vientitakuutoiminnan ympäristövaikutusarviointien julkisuus

Työryhmän mietintö

Kauppa- ja teollisuusministeriön
työryhmä- ja toimikuntaraportteja
1/2002
Elinkeino-osasto

KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖ

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 4
00170 HELSINKI

Postiosoite
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin (09) 1601
Telekopio (09) 160 3666

Julkaisusarjan nimi ja tunnus
Työryhmä- ja toimikuntaraportteja
1/2002

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)

Puheenjohtaja Risto Paaermaa
Sihteerit Katri Kosonen ja Helena Fager

Julkaisuaika
Helmikuu 2002

Toimeksiantaja(t)
Kauppa- ja teollisuusministeriö

Toimielimen asettamispäivä
12.9.2001

Julkaisun nimi
Vientitakuutoiminnan ympäristövaikutusarviointien julkisuus

Tiivistelmä

Työryhmän tehtävänä oli selvittää, miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusarvioinnit (yva-raportit) voitaisiin valtion vientitakuista annetun lain (422/2001) mukaisessa toiminnassa julkistaa, ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, yva-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnvera Oyj:n toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset.

Vientiluotto- ja vientitakuutoimintaan liittyvät ympäristönäkökohdat ovat viime vuosina olleet yhä enemmän esillä toimintaa koskevassa yhteistyössä mm. OECD-tasolla. Myös kansalaisjärjestöt ja poliittiset päättäjät ovat kiinnittäneet huomiota ympäristövaikutusten huomioimiseen julkisesti tuetussa vientiluotto- ja vientitakuutoiminnassa. Asiaa korostettiin myös valtion vientitakuista annetun lain valmistelun yhteydessä.

Työryhmä kartoitti kansainvälistä käytäntöä lähettämällä kyselyn tärkeimpien kilpailijamaiden vientiluotto- ja takuulaitoksille. Saatujen vastausten perusteella kilpailijamaiden käytäntö vaihteli huomattavasti toisistaan. Vain kaksi vastaajaa edellyttää ympäristövaikutustietojen julkistamista ennen takuupäätöksen tekemistä. Enemmistö vastaajista ei julkista yva-raporttia lainkaan viitaten tietojen luottamuksellisuuteen ja salassapitotarpeeseen. Kaikissa julkistamistapauksissa varsinaiset liikesalaisuudet poistettiin julkistettavasta tekstistä ja vaadittiin asianomaisen tahon suostumus.

Työryhmä piti kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin teollisuuden, liikepankkien ja kansalaisjärjestöjen edustajia sekä valtionhallinnon ao. virkamiehiä.

Lisäksi työryhmä tarkasteli julkistamiseen liittyvää lainsäädäntöä, Finnveran käytäntöä ja muita ympäristöarviointiraporttien julkistamiseen liittyviä näkökohtia.

Tarkastelun perusteella työryhmä hahmotti kolme vaihtoehtoista menettelytapaa ympäristöarviointien julkistamiseen:

1) liikesalaisuuksista puhdistettu yva-raportti tulisi julkiseksi heti sen saavuttua Finnveraan eli se olisi julkinen ennen takuupäätöksen tekemistä
2) yva-raportista laadittaisiin yhteenveto, joka sisältäisi olennaisimmat johtopäätökset ympäristövaikutuksista ja jonka Finnvera julkistaisi sen jälkeen kun kaupallinen sopimus on tehty
3) noudatettaisiin 24 OECD:n jäsenmaan yhteisesti sopimaa linjausta. Linjauksen mukaisesti takuulaitos julkistaa noudattamansa ympäristöpolitiikan periaatteet ja menettelytavat sekä rohkaisee hankkeen toteuttajia julkistamaan tietoja hankkeiden ympäristövaikutuksista.

Työryhmä ehdottaa, että merkittävien hankkeiden (ns. kategoria A-hankkeiden) osalta Finnveran edellyttämästä ympäristövaikutusten arviointiraportista laaditaan yhteenveto, joka julkistetaan takuunsaajan suostumuksella jälkikäteen siinä vaiheessa, kun lopullinen kaupallinen sopimus hankkeesta on tehty (vaihtoehto 2). Yhteenveto olisi puhdistettu liikesalaisuuksista ja siihen sisältyisi tiedot hankkeesta, sen sijainnista sekä johtopäätökset olennaisimmista ympäristövaikutuksista. Yhteenvedon julkistaminen jälkikäteenkin mahdollistaisi Finnveran toiminnan seurannan vientihankkeiden ympäristövaikutusten osalta ja kansalaiskeskustelun sovelletusta linjasta.

Kolme jäsentä jätti työryhmän ehdotuksesta eriävän mielipiteen.

KTM:n yhdyshenkilö: Elinkeino-osasto/Risto Paaermaa, p. 09 - 160 3575

Asiasanat
ympäristövaikutusarviointi (yva-raportti), julkisuus, vientitakuutoiminta

ISSN		ISBN
1236-1852		951-739-656-2
Kokonaissivumäärä: 77	Kieli: Suomi	Hinta: 15 €
Julkaisija: Kauppa- ja teollisuusministeriö		Kustantaja: Edita Oyj

Kauppa- ja teollisuusministeriölle

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 12.9.2001 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää, miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusarvioinnit (yva-raportit) voitaisiin valtion vientitakuista annetun lain mukaisessa toiminnassa julkaista, ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, yva-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnvera Oyj:n toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin apulaisosastopäällikkö Risto Paaermaa kauppa- ja teollisuusministeriöstä. Työryhmän jäseniksi nimettiin neuvotteleva virkamies Camilla Lommi-Kippola ympäristöministeriöstä, apulaisjohtaja Pekka Karkovirta Finnvera Oyj:stä ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton edustajana rahoitusjohtaja Pekka Hölttä Metso Oyj:stä sekä jäseneksi määrättiin teollisuusneuvos Eeva-Liisa Virkkunen kauppa- ja teollisuusministeriöstä. Työryhmän sihteereiksi kutsuttiin dokumentointipäällikkö Katri Kosonen Finnvera Oyj:stä ja ylitarkastaja Helena Fager kauppa- ja teollisuusministeriöstä.

Työryhmä otti nimekseen vientitakuutoiminnan ympäristövaikutusarviointien julkisuus -työryhmä.

Työryhmä järjesti 6.11.2001 kuulemistilaisuuden, jossa kuultiin asiantuntijoina seuraavia henkilöitä:
Tove Selin, Maan ystävät ry
Pauli Mustonen, Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto
Pekka Salminen, Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto
Jyrki Laakso, Suomen Pankkiyhdistys
Timo Airaksinen, Metalliteollisuuden keskusliitto
Hanna Matinpuro, Suomen Luonnonsuojeluliitto ry
Tämän lisäksi työryhmä on haastatellut liikepankkien edustajana Juhani Nummista Citibank International plc:stä.

Työryhmä on pitänyt 10 kokousta.

Työryhmän tuli toimeksiantonsa mukaisesti saada työnsä valmiiksi 31.12.2001 mennessä.

Saatuaan tehtävänsä suoritetuksi työryhmä antaa kunnioittavasti mietintönsä kauppa- ja teollisuusministeriölle. Mietintöön liittyy kolme eriävää mielipidettä.

Helsingissä 31. päivänä joulukuuta 2001

Risto Paaermaa

Camilla Lommi-Kippola

Eeva-Liisa Virkkunen

Pekka Hölttä

Pekka Karkovirta

Helena Fager

Katri Kosonen

Sisällysluettelo

Kauppa- ja teollisuusministeriölle.....5

Sisällysluettelo.....7

1 Johdanto.....9

1.1 Työryhmän perustamisen tausta.....9
1.2 Työryhmän toimeksianto ja sen rajaus.....10
1.3 Ympäristövaikutusten arviointi -raportti.....12
1.4 Ympäristövaikutusten arviointi -raporttiin liittyvät omistusoikeuskysymykset.....15
1.5 Kuvaus ympäristövaikutuksiltaan merkittävästä vientitakuuhankkeesta.....16

2 Kansainvälinen käytäntö.....19

2.1 ECD-maiden yhteisesti hyväksymät ympäristölinjaukset (Common Approaches on Environment and Officially Supported Export Credits).....19
2.2 Kilpailijamaiden vientiluotto- ja takuulaitosten käytäntö.....25
2.2.1 Ruotsi.....25
2.2.2 Tanska.....26
2.2.3 Iso-Britannia.....26
2.2.4 Saksa.....26
2.2.5 Itävalta.....27
2.2.6 Ranska.....27
2.2.7 Yhdysvallat.....28
2.2.8 Kanada.....28
2.2.9 Espanja.....29
2.2.10 Italia.....29
2.2.11 Japani.....30
2.2.12 Yhteenveto.....30
2.3 Kansainvälisten kehityspankkien käytäntö.....30
2.3.1 Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD).....31
2.3.2 International Finance Corporation (IFC).....32
2.3.3 Pohjoismainen Investointipankki (NIB).....33

2.4 Esimerkki kansainvälisten liikepankkien käytännöstä 33
2.5 Neuvoston direktiivi ympäristöä koskevan tiedonsaannin vapaudesta 34

3 Julkisuuslainsäädäntö ja -käytäntö suomessa 37

3.1 Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettu laki 37
3.2 Pankkisalaisuus 42
3.3 Finnveran yhtiölaissa säädetty salassapitovelvollisuus ja Finnveran nykyinen käytäntö 42

4 Ympäristövaikutusten arviointiraporttien julkiseksi tuloon liittyviä näkökohtia 46

4.1 Kilpailunäkökohdat verrattuna ympäristönsuojelunäkökohtiin 46
4.2 Julkisuus- ja pankkisalaisuuslainsäädännön soveltaminen yva-raportteihin 47
4.3 Yritysten eettinen vastuullisuus 48
4.4 Muut asiaan vaikuttavat näkökohdat 49

5 Vaihtoehtoisia menettelytapoja takuuhakemusten ympäristövaikutusten arvioinnin julkistamisessa 52

5.1 Vaihtoehto 1 52
5.2 Vaihtoehto 2 53
5.3 Vaihtoehto 3 54

6 Työryhmän ehdotus 55

Kolme eriävää mielipidettä 57

Liite 1 Projektirahoitushankkeen osapuolet 64

Liite 2 Kuvitteellinen hanke aikajanalla 65

Liite 3 Common Approaches on Environment and Officially Supported Export Credits 66

1 Johdanto

1.1 Työryhmän perustamisen tausta

Vientiluotto- ja vientitakuutoimintaan liittyvät ympäristönäkökohdat ovat viime vuosina olleet yhä enemmän esillä toimintaa koskevassa yhteistyössä mm. OECD-tasolla. Myös kansalaisjärjestöt ja poliittiset päättäjät ovat kiinnittäneet huomiota ympäristövaikutusten huomioimiseen julkisesti tuetussa vientiluotto- ja vientitakuutoiminnassa. Asiaa korostettiin myös valtion vientitakuista annetun lain (422/2001, jäljempänä vientitakuulaki) valmistelun yhteydessä, kun vientitakuutoimintaan keskeisesti liittyvän vientitakuulain uudistus toteutettiin.

Entisen vientitakuulain korvaava uusi vientitakuulaki tuli voimaan 1.7.2001. Lakiin kirjattiin, että osana hankkeen kokonaisriskiarviointia vientitakuuta myönnettäessä ja vientitakuun ehtoja vahvistettaessa otetaan huomioon taattavan hankkeen ympäristövaikutukset. Hallituksen esityksessä mainitun lain säätämiseksi asiaa perusteltiin sillä, että näin pyritään osaltaan kehittämään ympäristöriskien tunnistamista, arviointia ja huomioon ottamista vientitakuutoiminnassa. Hallituksen esityksen mukaan katsottiin järkeväksi, että asiassa edetään OECD:ssä tapahtuvan kehitystyön tahdissa, jotta Suomen vientitakuujärjestelmä säilyisi jatkossakin kansainvälisesti kilpailukykyisenä. Perusteluissa todettiin, että kansalliset takuu- tai luottolaitokset eivät voi yksipuolisesti tiukentaa ympäristövaatimuksiaan huonontamatta viejiensä ja rahoittajiensa kilpailuasemaa suhteessa kilpailijamaiden viejiin ja rahoittajiin ja että tämän vuoksi Suomen on keskeistä olla aktiivisesti mukana OECD:ssä käynnissä olevassa ympäristövaikutusten arviointiin liittyvässä yhteistyössä. Samalla todettiin, että tarkoituksena on selvittää miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusarvioinnit (yva-raportit) voitaisiin julkaista ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, yva-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnveran toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset.

Vientitakuulaitosten keskeisenä perustehtävänä on viennin edistäminen ja tasavertaisen kilpailuasetelman säilyttäminen muiden maiden vastaaviin järjestelmiin verrattuna. Uudessa vientitakuulain 1 §:ssä todetaan, että vientitakuutoiminnan tarkoituksena on vahvistaa Suomen taloudellista kehitystä edistämällä vientiä ja yritysten kansainvälistymistä. Lain 7 §:ssä todetaan, että vientitakuuta myönnettäessä ja vientitakuuehtoja vahvistettaessa otetaan huomioon

1) vientitakuita koskevat Suomea sitovat kansainväliset säännökset ja määräykset,

2) kansainväliset kilpailutekijät ja
3) taattavan hankkeen ympäristövaikutukset osana hankkeen kokonaisriskiarviota.

1.2 Työryhmän toimeksianto ja sen rajaus

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 12.9.2001 työryhmän, jonka toimeksiantona oli hallituksen esityksessä vientitakuulain säätämiseksi esitetyn mukaisesti selvittää, miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusten arviointiselostukset (yva-raportit) voitaisiin julkaista ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, yva-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnvera Oyj:n toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset. Työryhmän tuli saada työnsä päätökseen vuoden 2001 loppuun mennessä.

Toimeksiannon laajuuden kannalta oli oleellista määrittää, mitä ympäristövaikutuksiltaan merkittävillä hankkeilla tarkoitetaan. Koska vientiluotto- ja takuulaitokset (Export Credit Agency, ECA) ovat luonteva viiteryhmä vientitakuutoiminnasta puhuttaessa ja koska myös hallituksen esityksessä vientitakuulain säätämiseksi viitattiin OECD:n piirissä tehtyyn kehitystyöhön ympäristöasioissa, nähtiin tarkoituksenmukaiseksi soveltaa ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden määrittelyssä OECD:n piirissä vientiluotto- ja takuulaitosten yhteistyönä kehittämää määrittelyä.

Vientiluotto- ja takuulaitosten hyväksymien yhteisten ympäristölinjausten (Yhteiset lähestymistavat ympäristöasioissa ja julkisesti tuetut vientiluotot[1]) mukaan merkittäviä ympäristövaikutuksia sisältyy ympäristövaikutuksiltaan kategoriaan A kuuluviin hankkeisiin. Hanke luokitellaan kategoriaan A kuuluvaksi, jos sillä voi olla merkittäviä epäsuotuisia ympäristövaikutuksia. Tällaiset vaikutukset saattavat kohdistua laajemmalle maantieteelliselle alueelle kuin itse hankkeen sijaintialueelle. A-luokkaan luetaan periaatteessa myös ympäristön kannalta herkkien toimialojen hankkeet tai hankkeet, jotka sijaitsevat lähellä herkästi haavoittuvia alueita. Nk. herkät toimialat on lueteltu yhteisten ympäristölinjausten liitteessä ja niitä ovat muun muassa öljyjalostamot, lämpövoimalat, tiet, rautatiet ja lentokentät, satamat, jäte- ja jätevesipuhdistamot, sellu- ja paperitehtaat sekä kaivokset.

---

1 OECD:n vientiluottotyöryhmässä muotoiltu ”Common Approaches on Environment and Officially Supported Export Credits”, jota Suomi on 23 muun jäsenmaan tavoin yksipuolisesti sitoutunut noudattamaan sen nykyisessä muodossaan 1.1.2002 alkaen. Sisällöllisesti tämä sitoumus vastaa OECD:n suositusluonnosta, jonka voimaantulo edellyttää vielä Turkin ja USA:n hyväksyntää.

Suomessa vientitakuutoimintaa harjoittaa Finnvera Oyj. Finnverassa on vuonna 2000 vahvistettu vientitakuutoiminnan ympäristöpolitiikka, joka sisältää sekä ympäristöperiaatteet että ohjeet vientitakuuhankkeiden ympäristövaikutusten arviointiprosessille. Finnveran ympäristöluokittelu ja ympäristöriskien arviointi pohjautuu pitkälti kansainvälisessä yhteistyössä sovituille periaatteille. Vuoden 2001 alusta on vientitakuuhankkeiden ympäristöluokittelu ja sen mukainen ympäristöriskien arviointi otettu Finnverassa järjestelmällisesti käyttöön. Ympäristöarviointia tukemaan on lisäksi palkattu ympäristöasiantuntija ja ympäristökoulutusta järjestetään kaikille asiantuntijoille vuosittain. Finnveran vientitakuutoiminnan ympäristöpolitiikka esitellään internet-sivuilla osoitteessa www.finnvera.fi (Vientitakuut – Ympäristöpolitiikka).

Finnveraan saapuvien takuuhakemusten hankkeet luokitellaan kolmeen ympäristöluokkaan sen mukaan minkälaisia potentiaalisia ympäristövaikutuksia niillä arvioidaan olevan. A-luokan hankkeissa potentiaalisten ympäristövaikutusten katsotaan olevan merkittäviä. B-luokan hankkeissa potentiaalisten ympäristövaikutusten katsotaan olevan kohtalaisia, jolloin kyseessä on yleensä mittakaavaltaan pienehkö hanke, joka toteutetaan ympäristön kannalta herkällä (sensitiivisellä) toimialalla. C-luokan hankkeissa potentiaalisten ympäristövaikutusten katsotaan jäävän erittäin vähäisiksi.

Finnveran ympäristöpolitiikan mukaan A-luokan hanke määritellään seuraavasti:

”Huomattava teollisen tuotannon laajentaminen tai infrastruktuurin rakentaminen, millä on merkittävissä määrin potentiaalisia vaikutuksia päästömääriin, luonnonvarojen käyttöön tai sosiaalisiin olosuhteisiin tai mitkä sijaitsevat suojelullisesti tärkeällä alueella. Tyypillisistä hankkeista tällaisia ovat sensitiivisillä sektoreilla, kuten esim. energia-, kaivos- ja metsäteollisuuden aloilla toteutettavat suuret projektirahoitushankkeet.”

Määritelmien sanallisesta eroavaisuudesta huolimatta kaikki sellaiset hankkeet, jotka kuuluvat OECD:n yhteisten ympäristölinjausten mukaiseen kategoriaan A ovat käytännössä myös Finnveran omassa ympäristöluokituksessa A-luokan hankkeita. Finnvera edellyttää, että A-luokan hankkeesta on tehty kansainvälisen standardin mukainen ympäristövaikutusten arviointi, joka sisältää mm. paikallisten sidosryhmien kuulemisen.

1.3 Ympäristövaikutusten arviointi -raportti

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyllä tarkoitetaan menettelyä, jossa selvitetään ja arvioidaan hankkeen ympäristövaikutukset ja jossa kuullaan paikallisesti niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa. Ympäristövaikutusten arvioinnin tavoitteena on toimia niin julkisen kuin yksityisen sektorin päätöksentekijöiden työkaluna pyrittäessä kestävään kehitykseen. Ympäristövaikutusten arviointia edellyttävää ympäristölainsäädäntöä on laajalti käytössä paitsi teollisuusmaissa myös yhä enenevässä määrin siirtymätalouksissa ja kehittyvissä maissa.

Ympäristövaikutusten arviointi tulee yleensä tehdä ympäristölupien saamiseksi, mutta – etenkin jos kohdemaan ympäristösäädökset ovat puutteelliset tai niitä ei ole – myös hankkeen intressitahojen, kuten investoijien tai rahoittajien vaatimuksesta. Ympäristövaikutusten arviointi suoritetaan laajoissa teollisen tuotannon hankkeissa tai infrastruktuurihankkeissa nykyisin säännönmukaisesti ennen hankkeen toimeenpanoa.

Tyypillisesti ympäristövaikutusten arvioinnin teettää hankkeen toteuttajayhtiö tai muu hankkeen valmistelusta ja toteuttamisesta vastuussa oleva taho[2] ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Kansainväliset rahoituslaitokset samoin kuin vientiluotto- ja takuulaitokset edellyttävät tavallisesti sellaista ympäristövaikutusten arviointia, joka perustuu johonkin kansainväliseen menettelytapastandardiin. Tätä edellyttää myös Finnvera ympäristöluokkaan A kuuluvissa hankkeissa. Kansainvälisenä standardina viitataan esim. Maailmanpankki-ryhmään kuuluvien rahoituslaitosten tai muiden alueellisten kehityspankkien käyttämiin standardeihin.

Arvioinnin pohjana käytetään tietyn ympäristöstandardin mukaisia ohjearvoja. Ohjearvot voivat olla joko paikallisten ympäristösäädösten tai esim. jonkin kansainvälisen standardin mukaisia.

Kohdemaan ympäristösäädösten ja niiden noudattamisen tasosta riippuu, onko arvio, joka pohjautuu paikallisiin ympäristöstandardeihin tasoltaan tai ohjearvoiltaan riittävä esimerkiksi rahoittajille.

Ympäristövaikutusten arviointiraportti on varsin laaja ja yksityiskohtainen kirjallinen selostus ympäristövaikutusten arvioinnista ja sen tuloksista. Tyypillisesti yva-raportin sivumäärä on useita satoja. OECD:n yhteisten ympäristölinjausten mukaan ympäristöarvioinnin laajuuden ja yksityiskohtaisuuden tulisi olla oikeas-

2 Ns. projektisponsorit

sa suhteessa hankkeen mahdollisiin ympäristövaikutuksiin. Mainitun asiakirjan liitteessä on kuvattu esimerkki kansainvälisen standardin mukaisen yva-raportin sisällöstä. Esimerkkinä on käytetty Maailmanpankin ohjeistukseen perustuvaa listausta, jonka mukaan yva-raportin tulisi sisältää:

- Yhteenveto, jossa tuodaan esiin merkittävät huomiot ja toimenpidesuositukset.
- Ohjeistukset sekä lainsäädännölliset ja hallinnolliset määräykset, joiden mukaisesti ympäristöarviointi on tehty.
- Kuvaus hankkeesta: maantieteellinen sijainti, hankkeen ekologiset, sosiaaliset ja ajalliset ulottuvuudet ja mahdolliset varsinaisen sijaintipaikan ulkopuolella tehtäväksi edellytetyt investoinnit (esim. putkistot, tieyhteydet, voimalaitokset, vesilaitokset, asuinalueet ja varastointialueet). Raportista tulisi myös käydä ilmi, mikäli nähdään tarvetta uudelleen asuttaa tai laatia suunnitelmaa sosiaaliselle kehittämiselle. Tavallisesti yva-raportissa on kartta, johon on merkitty hankkeen sijainti ja sen ympäristövaikutusten alue.
- Taustatiedot, joissa selvitetään ympäristöarvioinnin laajuus ja kuvataan asian kannalta olennaiset luonnonolot ml. biologiset ja sosioekonomiset olot sekä niihin ennen hankkeen käynnistymistä odotettavissa olevat muutokset. Projektiin suoranaisesti liittymättömät, käynnissä olevat ja ehdotetut kehittämishankkeet projektin vaikutusalueella tulisi myös kuvata. Tällaisten tietojen tulisi olla oleellisia hankkeen sijaintia koskevan päätöksenteon, suunnittelun, käytön ja haitallisten vaikutusten vähentämiseen tähtäävien keinojen kannalta. Taustatiedon oikeellisuuteen ja lähteiden luotettavuuteen tulisi tässä osassa myös ottaa kantaa.
- Ympäristövaikutukset: Ennusteet ja arviot hankkeesta todennäköisesti aiheutuvista positiivisista ja negatiivisista ympäristövaikutuksista, niin paljon kuin mahdollista määrällisinä suureina. Haitallisten vaikutusten vähentämiseksi käytettävissä olevat keinot tulisi identifioida samoin kuin ne haitalliset vaikutukset, jotka vähentämisestä huolimatta jäävät jäljelle. Tutkittavaksi tulevat myös ympäristöllisten lisäarvojen tuottamisen mahdollisuudet. Myös tässä osiossa tulee arvioida ja tunnistaa käytettävissä olevan tiedon laatu ja määrä, puutteet saatavilla olevassa tiedossa ja ennustuksiin sisältyvät epävarmuustekijät. Ne aihealueet, jotka eivät tarvitse lisähuomiota tulisi määrittää.
- Vaihtoehtoanalyysi: vertailee järjestelmällisesti mahdolliset ympäristövaikutukset toteutettavissa olevien vaihtoehtojen suhteen mitä tulee

ehdotettuun sijaintiin, teknologiaan, suunnitteluun ja käyttöön mukaan lukien tilanne, jossa hanketta ei lainkaan toteuteta. Vertailu tulee myös tehdä haitallisten vaikutusten vähentämiskeinoista sekä vaihtoehtoihin liittyvistä pääomakuluista ja toistuvista kuluista, niiden soveltuvuudesta paikallisiin oloihin, niiden edellyttämästä koulutuksesta ja valvontatyöstä sekä vaikutuksesta olemassa oleviin instituutioihin. Jokaista vaihtoehtoa koskien on määritettävä niiden ympäristövaikutukset niin pitkälle kuin mahdollista, ja tuotava esiin niiden taloudelliset arvot silloin kun se on järkevää. Tässä osiossa perustellaan syyt tietyn toteuttamisvaihtoehdon valinnalle ja suositellut päästötasot sekä otetaan kantaa päästöjen estämiseen ja lieventämiseen.

– Ympäristöasioiden hallintasuunnitelma: kuvataan ne toimenpiteet, joihin ryhdytään rakentamisvaiheen ja käyttövaiheen aikana ympäristöllisten haittavaikutusten eliminoimiseksi tai poistamiseksi tai niiden vähentämiseksi hyväksytylle tasolle.

– Kuuleminen: raportissa kuvataan kuulemistilaisuudet mukaan lukien vaikutusalueella olevan väestön, paikallisten kansalaisjärjestöjen ja paikallisten säädösviranomaisten mielipiteet.

Yleensä kansainvälisen standardin mukaisissa ympäristövaikutusten arvioinneissa tulee raportti julkiseksi jo menettelyyn kuuluvan kuulemisen yhteydessä, mutta ei rahoittajan vaan hankkeen toteuttajan toimesta.

Mainittakoon, että Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelmaan (UNEP; United Nations Environment Programme) liittyen on julkaistu ympäristövaikutusten arviointia koskeva kirjanen ”Environmental Impact Assessment: Issues, Trends and Practice”, 1996. Julkaisun tarkoituksena on tarjota lähinnä kehittyville maille ja siirtymätalouksille puitteet, joille ne voisivat oman, ympäristöarviointeja koskevan lainsäädäntönsä ja käytäntönsä rakentaa pyrkiessään kestävään kehitykseen. Julkaisua varten on kattavasti analysoitu kansallisia ympäristöarviointikäytäntöjä ja näistä saatuja kokemuksia. Analyysiin pohjautuen julkaisussa pyritään luomaan yhtenäistä käytäntöä ympäristövaikutusten arviointiprosessiin. Mainitussa julkaisussa on myös listattu ne seikat, joita ympäristöarviointiselostuksessa vähintäänkin tulisi käsitellä, jotta se loisi päätöksenteolle riittävät tiedot ottaen huomioon kestävän kehityksen tavoitteet.

Tyypillisesti yva-raportti on siis hankkeen toteuttajan antamaan toimeksiantoon perustuva selvitystyö, joka sisältää monelta osapuolelta kerättyä teknistä ja taloudellista tietoa sekä mahdollisesti myös asiantuntijalausuntoja erilaisiksi toimenpiteiksi tai teknisiksi ratkaisuiksi. Osa näistä tiedoista voi olla sellaista, että

se kuuluu joko hankkeen toteuttajatahon tai esimerkiksi laitetoimittajan liikesalaisuuden piiriin.

1.4 Ympäristövaikutusten arviointi -raporttiin liittyvät omistusoikeuskysymykset

Työryhmän toimeksiannon mukaan yva-raporttien julkaisemisen mahdollisuutta harkittaessa tulisi ottaa huomioon myös raportin omistusoikeuskysymykset. Omistusoikeuskysymyksen kannalta tässä yhteydessä on keskeistä määräysvalta itse raporttiin ja sen sisältämään tietoon. Joissain tapauksissa kyseeseen voinee tulla myös tekijänoikeudellinen suoja.

Kuten edellä todettiin yva-raportti on laaja kirjallinen selostus toteutettavaksi aiotun hankkeen mahdollisista vaikutuksista ympäristöönsä ja raportti sisältää suuren määrän erityyppistä tietoa, jota on selvitystä varten koottu yhteen. Myös raporttiin sisältyvän tiedon lähteet vaihtelevat. Tiedot on yleensä kerännyt ulkopuolinen asiantuntijataho, jonka velvollisuus on myös huolehtia siitä, että sillä on oikeus antaa tiedot eteenpäin selvityksen tilaajalle. Kansainväliseen standardiin perustuvassa, asianmukaisesti toteutettavassa yva-prosessissa yva-raportti tai ainakin sen keskeiset huomiot tulevat paikallisella tasolla kuulemisen yhteydessä julkisiksi.

Käytännössä projektin toteuttaja solmii raportin laativan konsulttitoimiston kanssa toimeksiantosopimuksen, joka pitää sisällään myös tiedon luottamuksellisuuteen ja tekijänoikeuksiin liittyviä ehtoja. Ehdot ovat luonnollisesti sopimuskohtaisia. Tavanomaista konsultointisopimuksissa kuitenkin on, että konsultti rajaa oman vastuunsa käsittämään antamiensa selvitysten ja tietojen käytön ainoastaan siihen tarkoitukseen, mihin tiedot toimeksiantosopimuksen mukaan on tarkoitettu.

On lähdettävä siitä, että jos raportin tilaaja luovuttaa raportin tai sen kopion eteenpäin esim. Finnveralle, on luovuttajan velvollisuus varmistua siitä, että luovutus on oikeutettu sitä itseään koskevien sopimusvelvoitteiden valossa. Mikäli tietojen luottamuksellisuuteen tai raportin käyttötapaan liittyy rajoituksia, olisi ne myös tuotava luovutuksen yhteydessä esiin.

Jos asiakirjassa on liikesalaisuudeksi katsottavaa tietoa, ei sitä saa sivullisille pääsääntöisesti ilmaista vaikka tiedon antaja ei olisikaan asiasta erikseen huomauttanut. Toisaalta, vaikka viranomaiselle toimitettavan asiakirjan luovutuksen yhteydessä sen luovuttaja toisikin esiin tahtonsa asiakirjan tai siihen sisältyvän

tiedon säilymisestä salaisena, on asiakirjasta viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan annettava tieto sitä pyytävälle, jos asiakirja on katsottava julkiseksi eikä erityistä, lakiin perustuvaa salassapitoperustetta ole. Salassapitoperusteen on siis oltava laintasoisesti säädetty. Kuten jäljempänä todetaan, tulee vientitakuutoiminnassa julkisuuslain lisäksi noudattaa Finnveran yhtiölaissa säädettyä salassapitovelvollisuutta.

1.5 Kuvaus ympäristövaikutuksiltaan merkittävästä vientitakuuhankkeesta

Ympäristövaikutuksiltaan merkittävä hanke on tavallisesti joko laaja teollisen tuotannon hanke tai infrastruktuurihanke. Suomesta tapahtuvan viennin kannalta tässä suhteessa merkityksellisiä toimialoja ovat lähinnä metsä-, energia- ja kaivosteollisuus. Suuret hankkeet ovat sopimusrakenteeltaan varsin monimutkaisia kokonaisuuksia, joihin on kytkeytynyt useita toimijoita ja intressitahoja ja näiden välisiä sopimussuhteita. Kukin toimija pyrkii sopimuskokonaisuudessa mahdollisimman hyvään, omien tavoitteittensa mukaiseen lopputulokseen. Finnveran rooliin vientitakuuhankkeissa kuuluu suomalaisen viennin edistäminen rahoitussopimuksin, joissa Finnvera ottaa kantaakseen rahoitukseen liittyvää poliittista ja mahdollisesti myös kaupallista riskiä. Finnveran lisäksi rahoitukseen osallistuu myös muita, useimmiten yksityisiä rahoituslaitoksia ja rahoitukseen liittyvät sopimukset muodostavat miltei aina kokonaisuuden, jossa sopimusten ehdot ovat sidoksissa toisiinsa. Tämä asettaa tietyt rajat sille, mitä Finnvera voi rahoitukseen osallistumisen ehdoksi edellyttää, mikäli hankkeessa halutaan olla mukana suomalaisen viejän eduksi. Esimerkiksi keskenään erilaisten salassapito-/julkistamisvelvoitteiden soveltaminen rahoitukseen osallistuvien kesken voi osoittautua vaikeaksi.

Työryhmän mietinnön liitteessä 1 on esimerkinomainen kaavio projektirahoitushankkeeseen liittyvistä osapuolista ja niiden välisistä sopimussuhteista. Kaaviosta voidaan havaita, että vientitakuulaitoksen rooli tällaisessa hankkeessa on suhteellisen vähäinen. Vientitakuulaitos osallistuu hankkeen rahoitukseen yhtenä usein varsin monista riskinottajista ja tyypillisesti vientitakuulaitoksen roolina on viennin edistäminen siten, että takuulaitos kantaa rahoitukseen liittyvää poliittista ja kaupallista riskiä.

Esimerkki hankkeen aikajänteestä suhteutettuna Finnveran takuuhakemuksen käsittelyprosessiin on esitetty liitteessä 2, joka kuvaa erästä ympäristöluokkaan A kuuluvaa energiasektorin vientitakuuhanketta. Kyseisessä hankkeessa suomalaisen viennin osuus kaikista kustannuksista oli noin puolet. Finnvera myönsi hank-

keeseen ostajaluottotakuun. Ostajaluottotakuu on vakuus luotonantajalle, kun tämä myöntää luoton suomalaisen vientituotteen ostamista varten. Takuu voi kattaa yleensä enintään 95 % poliittisista riskeistä ja 85 % kaupallisista.

Esimerkkihankkeessa, kuten tyypillisesti muissakin tämän kokoluokan hankkeissa, oli jo ennen takuuhakemuksen tekemistä tehty useita liiketaloudellisia ja teknisiä selvityksiä, mukaan lukien alustavat ympäristöselvitykset. Hankkeen rahoituksesta neuvoteltiin samanaikaisesti useiden muiden hankkeeseen liittyvien sopimusneuvottelujen kanssa. Finnveran tiedossa ei ole, oliko neuvotteluihin kytketty yhtäaikaisesti myös kilpailevia laitetoimittajia, mutta usein näin tapahtuu. Laitetoimittajan lopullinen valinta saattaa ratketa vasta kun on tiedossa, että vientitakuulaitos on varmuudella mukana hankkeen rahoituksessa.

Muiden intressitahojen vaatimuksesta jo aiemmin tehtyä, hankkeen toteuttajayhtiön toimintaa koskevaa ympäristöarviota ei pyynnöstä huolimatta luovutettu Finnveralle. Arviosta ja siinä todetuista ympäristöasioihin liittyvistä puutteista oli kuitenkin maininta tilaajalta salassapitovakuutusta vastaan saadussa muistiossa (information memorandum). Koska jo toteutetusta ympäristöarviosta ei saatu selvitystä, Finnvera edellytti uuden arvion tekemistä tilaajayhtiön sillä hetkellä jo olemassa olevan toiminnan ympäristöriskeistä. Todettakoon, että projektiriskihankkeissa perustetaan hankkeen toteuttamiseksi erillinen projektiyhtiö, jolla ei ole aiempaa toimintaa. Projektiriskihankkeissa ei siis tule toteutettavaksi ympäristöriskien kartoitusta, joka kohdistuu niihin toimintoihin, jotka hankkeen toteuttajalla on olemassa ennen puheena olevan hankkeen toteuttamista.

Olemassa olevien toimintojen ympäristöarvion lisäksi uudesta, takuuhakemuksen kohteena olevasta investoinnista tuli tehdä erillinen ympäristövaikutusten arviointi. Tätä edellyttivät myös kohdemaan viranomaiset ympäristölisenssin myöntämiseksi. Arviointi käsitti myös julkisen kuulemisen IFC:n[3] ja Maailmanpankin ympäristöarviointia koskevien periaatteiden mukaisena. Kuuleminen tapahtui kahdessa vaiheessa, ennen ja jälkeen yva-raportin valmistumisen. Finnveran saamien tietojen mukaan tärkeimmät raportissa esille tulleet asiat esitettiin väestölle kommentoitavaksi. Siitä onko koko raportti julkisesti saatavilla Finnveralla ei ole tietoa.

Varmistaakseen arviointien luotettavuuden ja asianmukaisuuden sekä erityisesti selvittääkseen niissä esille tulleiden ympäristöpuutteiden korjaamiseksi tehtyjen toimenpiteiden laadun, Finnvera edellytti vielä ulkopuolisen asiantuntijan lausunnot sekä koko yhtiötä koskevasta ympäristöselvityksestä että uuteen inves-

3 Maailmanpankkiryhmään kuuluva yksityisen sektorin rahoituslaitos International Finance Corporation.

tointihankkeeseen liittyvästä ympäristöarvioinnista. Lopullinen takuupäätös tehtiin vasta kun kaikki selvitykset oli saatu.

Esimerkkitapauksessa oli laitetoimituksia myös kahdesta muusta maasta, ja näihin liittyen rahoituksessa oli mukana Finnveran lisäksi myös kyseisten maiden kansalliset takuulaitokset. Yva-raportti on kaikille takuulaitoksille toimitettu luottamuksellisena, eikä sitä, kuten ei muitakaan hankkeeseen liittyviä asiakirjoja ole takuulaitosten taholta julkaistu.

2 Kansainvälinen käytäntö

Työryhmä on kartoittanut erilaisten kansainvälisten toimijoiden käytäntöä ympäristöarviointiraporttien julkaisemiseksi. Alla on aluksi selvitetty OECD:n vientiluottoryhmän yhteisesti neuvottelemaa suositusluonnosta ympäristöarviointeja koskeviksi toimintatavoiksi. Tämän jälkeen on selvitetty niitä käytäntöjä, joita muut takuulaitokset ympäristöarviointien osalta soveltavat, kansainvälisten kehityspankkien käytäntöä ja lopuksi on vielä esimerkki kansainvälisen liikepankin käytännöstä.

2.1 ECD-maiden yhteisesti hyväksymät ympäristölinjaukset (Common Approaches on Environment and Officially Supported Export Credits)

OECD:n 24 jäsenmaata sopivat marraskuussa 2001 noudattavansa vuoden 2002 alusta yhteisiä ympäristölinjauksia arvioidessaan ympäristövaikutuksia julkisesti tuetussa vientiluottotoiminnassa.

Tehdessään päätöksiä julkisesti tuetuista vientiluotoista, maat noudattavat seuraavia yhteisiä ympäristölinjauksia identifioidessaan ja arvioidessaan hankkeiden ja niihin toimitettavien pääomatavaroiden ja palvelujen ympäristövaikutuksia. Näihin vaikutuksiin kuuluvat myös uudelleenasuttamisen vaikutukset sekä vaikutukset alkuperäiskansoihin, haavoittuviin (vulnerable) ihmisryhmiin ja kulttuuriperintöön.

Yleiset periaatteet

Ympäristölinjaukset koskevat hankkeita, joita rahoitetaan vähintään kahden vuoden pituisilla julkisesti tuetuilla luotoilla.

Yleisenä tavoitteena on

- parantaa yhdenmukaisuutta julkisesti tuetussa vientiluottotoiminnassa sekä ympäristönsuojelupolitiikassa ottaen huomioon asiaankuuluvat kansainväliset sopimukset ja käytännöt ja siten myötävaikuttaa kestävään kehitykseen,
- kehittää yhteneväisiä menetelmiä ja menettelytapoja julkisesti tuettujen vientiluottojen ympäristöarviointiin tavoitteena saavuttaa saman-

arvoisuus eri maiden toimenpiteissä sekä vähentää mahdollisuutta kilpailun vääristymiseen,

– edistää hyvää ympäristönsuojelullista käytäntöä ja johdonmukaisia menettelytapoja julkisesti tuetuissa vientiluottohankkeissa tavoitteena saavuttaa korkeatasoinen ympäristönsuojelu.

Näiden tavoitteiden toteuttamisella pyritään

– lisäämään päätöksenteon läpinäkyvyyttä, ennakoitavuutta ja vastuullisuutta ottaen kuitenkin huomioon asiaankuuluva lainsäädäntö, liikesalaisuudet ja muut kilpailunäkökohdat,

– rohkaisemaan hankkeiden epäsuotuisten ympäristövaikutusten estämiseen ja/tai lieventämiseen,

– parantamaan hankkeiden rahoitusriskien arviointia ottamalla huomioon hankkeisiin liittyvät ympäristönäkökohdat.

Hankkeiden seulonta ja luokittelu

Kaikki hakemukset, joita yhteiset ympäristölinjaukset koskevat, tulee käydä läpi. Seulonnalla pyritään identifioimaan hankkeet, jotka vaativat arviointia, koska niillä saattaa olla epäsuotuisia vaikutuksia ympäristön tilaan sekä hankkeet, jotka ovat nk. herkillä (sensitive) toimialoilla tai jotka sijaitsevat herkästi haavoittuvilla maantieteellisillä alueilla tai niiden läheisyydessä. Hankkeeseen osallistuvien tahojen, kuten esim. viejien, rahoituslaitosten ja hankkeiden toteuttajien, tulee toimittaa kaikki tarpeellinen tieto seulonnan toteuttamiseksi. Seulonnan tulee tapahtua riskiarviointiprosessin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja siinä tulee myös pyrkiä identifioimaan ne hankekokonaisuudet, joihin pääomatuotteet liittyvät.

Ottaen huomioon hankkeiden herkkyyden ympäristön kannalta, jäsenmaa voi kohdentaa tarkemman seulonnan ja ympäristövaikutusten arvioinnin vain hankkeisiin, joissa ao. maan osuus ylittää SDR 10 miljoonaa (14,3 miljoonaa euroa 31.12.2001).

Tarkemman seulonnan tulee

– identifioida hankkeen mahdolliset ympäristövaikutukset,

– arvioida, onko hankkeen mahdollisista epäsuotuisista ympäristövaikutuksista saatu riittävästi tietoa ja, jollei, pyytää lisätietoja,

– arvioida tarvitaanko ympäristöarviointia ja, jos tarvitaan, mikä on sen laajuus.

Toimitettavien tietojen tulee sisältää

– hankkeen osapuolien identifiointi ja näiden roolien määrittely hankkeessa,

– hankekuvaus (esim. toimiala, hankkeen koko, tavoite, minkä tyyppinen hanke, kuten esim. onko kyseessä täysin uusi hanke ns. ”greenfield project” vai olemassa olevan toiminnan laajentaminen),

– tiedot hankkeen sijainnista, mukaan lukien tiedot ympäristön kannalta herkästi haavoittuvien maantieteellisten alueiden läheisyydestä.

Hankkeet tulee luokitella vaadittavan ympäristöarvioinnin laajuuden mukaan

– hanke luokitellaan kategoriaan A, jos sillä voi olla merkittäviä epäsuotuisia ympäristövaikutuksia. Tällaiset vaikutukset saattavat kohdistua laajemmalle maantieteelliselle alueelle kuin itse hankkeen sijaintialueelle. A luokkaan luetaan periaatteessa myös ympäristön kannalta herkkien toimialojen hankkeet tai hankkeet, jotka sijaitsevat herkästi haavoittuvilla alueilla tai niiden läheisyydessä. Yhteisten ympäristölinjausten liitteenä on esimerkinomainen listaus herkistä toimialoista ja siinä on mainittu muun muassa öljyjalostamot, lämpövoimalat, tiet, rautatiet ja lentokentät, satamat, jäte- ja jätevesipuhdistamot, sellu- ja paperitehtaat sekä kaivokset.

– hanke luokitellaan kategoriaan B, jos sen mahdolliset ympäristöaikutukset ovat vähemmän epäsuotuisia kuin kategorian A. Tyypillisesti vaikutukset kohdistuvat vain hankkeen sijaintialueelle; vaikutuksista vain jotkut, jos mitkään, ovat korjaamattomia ja keinoja vaikutusten lieventämiseksi on helpommin saatavilla.

– hanke luokitellaan kategoriaan C, jos sen mahdolliset epäsuotuisat ympäristövaikutukset ovat minimaalisia tai niitä ei ole ollenkaan.

Ympäristöarviointi

Kun ympäristöarviointi tehdään, tulee asianosaisille, kuten viejille, rahoituslaitoksille ja hankkeen toteuttajille ilmoittaa, minkä tyyppisiä tietoja hankkeen mahdollisista ympäristövaikutuksista vaaditaan ja milloin ympäristövaikutusten arviointi on tarpeen. Tietojen tulee sisältää

- mahdolliset ympäristövaikutukset (esim. tuotetut haitalliset päästöt ilmaan, jätevesipäästöt, jätteet, melu, luonnon varojen merkittävä käyttö, uudelleenasuttaminen ja maankäyttö),
- hankkeessa sovellettavat ympäristöstandardit, toiminta- ja valmistustavat,
- hankkeesta mahdollisesti pidetyn julkisen kuulemisen tulokset.

Silloin kun ympäristövaikutusten arviointi vaaditaan, sen tulee noudattaa kansainvälisten rahoituslaitosten soveltamia ohjeita ja standardeja.

Kategorian A hankkeissa ympäristöarvioinnissa tulisi tutkia hankkeen mahdolliset positiiviset ja negatiiviset ympäristövaikutukset. Siinä tulisi myös selvittää keinot, joilla epäsuotuisia ympäristövaikutuksia voidaan estää, minimoida, lieventää tai korvata ja joilla voidaan parantaa ympäristön kannalta hankkeen täytäntöönpanoa. Kategorian A hankkeissa, jotka sijaitsevat herkästi haavoittuvilla alueilla tai sellaisten läheisyydessä tai jotka ovat suuria nk. greenfield hankkeita sensitiivisillä toimialoilla, vientiluotto- ja vientitakuulaitosten odotetaan vaativan ympäristövaikutusten arviointia. Hankkeen toteuttaja on vastuussa arvioinnin teettämisestä.

Kategorian B hankkeissa ympäristöarvioinnin laajuus voi vaihdella hankekohtaisesti. Siinä tulisi kuitenkin tutkia hankkeen mahdolliset positiiviset ja negatiiviset vaikutukset mukaan lukien keinot negatiivisten ympäristövaikutusten estämiseksi, minimoimiseksi, lieventämiseksi tai korvaamiseksi sekä hankkeen täytäntöönpanon parantamiseksi ympäristön kannalta.

Kategorian C hankkeissa ei seulonnan jälkeen vaadita toimenpiteitä.

Ympäristöarviointeja varten annettuja tietoja arvioitaessa tulisi hyvän käytännön mittapuuna käyttää esimerkkeinä kansainvälisten kehityspankkien standardeja tai vastaavia kohdemaan standardeja. Näitä esimerkkejä tulee käyttää uusien hankkeiden lisäksi myös soveltuvilta osin olemassa olevien hankkeiden muutostöihin, joilla voi olla merkittäviä potentiaalisia ympäristövaikutuksia.

Ympäristöarviointien yhdenmukaistamiseksi hankkeita tulisi arvioida seuraavalla tavalla

- hankkeiden tulisi noudattaa kohdemaan standardeja,
- jos hankkeen on arvioitu noudattavan kansainvälisiä standardeja, sitä ei tarvitse tutkia enempää,

- jos hankkeeseen jostain maasta toimitettavat laitteet ja palvelut muodostavat vain pienen osan kokonaishankkeesta, kyseinen maa voi noudattaa omia kansallisia standardejaan ,
- jos jossain hankkeessa arvioidaan riittäväksi standardit, jotka ovat alle kansainvälisen tason, syy tähän on ilmoitettava raportoinnin yhteydessä.

Arviointi ja päätöksenteko

Päätettäessä myönnetäänkö julkista tukea vai ei, tulisi arvioida, onko seulonnasta ja arvioinnista saadut tiedot riittäviä, päättää, tarvitaanko lisätietoja sekä päättää, mikäli julkinen tuki myönnetään, liitetäänkö siihen ehtoja, esim. toimenpiteitä vaikutusten lieventämiseksi, seurantavaatimuksia tai muita ehtoja.

Lisäksi on varmistuttava, että menettelytavat hankkeen toteuttamisen valvomiseksi ovat riittävät, jotta kaikki julkiseen tukeen liitetyt ehdot täytetään.

Tietojenvaihto ja julkistaminen

Ottaen huomioon, että yhteisistä ympäristölinjauksista sopineiden maiden vientiluotto- jatakuulaitokset toimivat kilpailutilanteessa ja niitä rajoittavat liikesalaisuussäännökset, niiden odotetaan

- julkistavan noudattamansa ympäristöpolitiikan periaatteet, menettelytavat ja ohjeet,
- milloin mahdollista kuulla sidosryhmiä,
- vaihtavan tietoja hyväksymistään ympäristöstandardeista muiden vientiluotto- ja takuulaitosten kanssa tavoitteena yhteneväinen ympäristöarviointi sekä vastaavan ajoissa muiden ympäristölinjauksista sopineiden maiden kysymyksiin hyväksytyistä standardeista yhteisrahoitus- tai kilpailutilanteessa,
- rohkaisevan hankkeiden toteuttajia julkistamaan tietoja hankkeiden ympäristövaikutuksista,
- julkistavan jälkikäteen vähintään kerran vuodessa, riippuen maansa julkisuuslainsäädännöstä, tietoja kategorioihin A ja B luokitelluista hankkeista.

Yhteisistä ympäristölinjauksista sopineiden maiden tulee yhteisesti

– tarkistaa tämän suosituksen valossa suurten hankkeiden ympäristötietojen vaihdosta sovittuja menettelytapoja (”the Agreement for the Environmental Exchange for Larger Projects”),

– vaihtaa säännöllisesti näkemyksiä sidosryhmien kanssa näiden ympäristölinjausten käytöstä,

– jakaa kokemuksiaan yhteisistä ympäristölinjauksista muille maille,

– julkistaa liikesalaisuussäännökset huomioon ottaen vuosittain kokoomatietona jäsenmaiden raportoimat tiedot.

Raportointi ja ympäristölinjausten seuranta

Yhteisistä ympäristölinjauksista sopineiden maiden odotetaan

– seuraavan ja arvioivan kokemuksiaan kansallisella tasolla sekä jakavan kokemuksiaan muiden maiden kanssa mukaan lukien soveltamansa standardit niissä hankkeissa, joissa tehtiin vertailevaa ympäristöarviointia,

– jatkavan kansallisella tasolla menettelytapojen parantamista hankkeiden ympäristövaikutuksia arvioitaessa ja rohkaisevan omia vientiluotto- ja takuulaitoksiaan hankkimaan riittävästi resursseja tähän tarkoitukseen.

Yhteisistä ympäristölinjauksista sopineiden maiden tulee raportoida vuosittain jälkikäteen vientiluottotyöryhmälle

– kategoriaan A luokitelluista hankkeista seuraavat tiedot
  - projektin nimi ja lyhyt kuvaus,
  - teollisuudenala,
  - hankkeen arvo,
  - millainen ympäristöarviointi on tehty,
  - käytetyt ympäristöstandardit,
  - tärkeimmät ympäristöseikat (esim. päästöt),
  - muut huomioon otetut seikat,
  - arvioinnin tulos.

– kategoriaan B luokitelluista hankkeista, joissa jäsenmaan osuus ylittää SDR 10 miljoonaa, seuraavat tiedot
  - projektin nimi ja lyhyt kuvaus,
  - teollisuudenala,

- hankkeen arvo,
- millainen ympäristöarviointi on tehty,
- käytetyt ympäristöstandardit.

OECD:n sihteeristö valvoo vuosiraporttien perusteella yhteisten ympäristölinjausten toteutumista ja raportoi vuosittain vientiluottotyöryhmälle.

Vientiluottotyöryhmä arvioi ympäristölinjausten kaikki osa-alueet viimeistään vuoden 2003 lopussa voidakseen kokemusten perusteella parantaa niitä.

2.2 Kilpailijamaiden vientiluotto- ja takuulaitosten käytäntö

Työryhmä kartoitti kilpailijamaiden takuulaitosten käytäntöjä yva-raporttien julkaisemisessa lähettämällä tätä koskevan kyselyn 13 eri takuulaitokselle, joista 11 vastasi kyselyyn. Seuraavaan on koottu takuulaitosten vastaukset ja lopuksi esitetään lyhyt yhteenveto vastauksista.

2.2.1 Ruotsi

Ruotsin takuulaitos Exportkreditnämnden (EKN) ei tällä hetkellä julkaise yva-raportteja, vaan katsoo julkaisemisen olevan projektisponsoreiden ja paikallisviranomaisten vastuulla. EKN tähdentää vastauksessaan sitä, että normaaliin kohdemaassa tapahtuvaan ympäristövaikutusten arviointiprosessiin kuuluu ympäristövaikutuksia koskevan tiedon, myös yva-raportin, julkistaminen.

EKN:ssä on nähty ongelmalliseksi paljastaa tietoa ennen takuupäätöksen tekemistä. Pääasiallisina syinä EKN mainitsee lakiin perustuvat esteet ja Ruotsin valtion pienen koon.

Ympäristöä koskevan tiedon julkistaminen ennen takuupäätöksen tekemistä on EKN:ssä parhaillaan mietittävänä. Asia liittyy osana EKN:n ympäristöpolitiikan ja suuntaviivojen laajempaan tarkasteluun. EKN totesi vastauksessaan olevansa halukas tekemään asiassa yhteistyötä Finnveran kanssa.

2.2.2 Tanska

Tanskan takuulaitos Eksport Kredit Fonden (EKF) ilmoitti, että heillä ei ole julkistamispolitiikkaa vaan että he harkitsevat julkistamista tapauskohtaisesti.

2.2.3 Iso-Britannia

Iso-Britannian luotto- ja takuulaitos Export Credits Guarantee Department (ECGD) päättää yva-raportin julkaisemisesta tapauskohtaisesti. Toistaiseksi julkistaminen on toteutettu ainoastaan Ilisu -patohankkeessa. ECGD edellyttää, että projektin toteuttajat noudattavat isäntävaltion lainsäädäntöä, ja toteaa vastauksessaan, että useissa maissa ympäristöarviointia koskeva lainsäädäntö edellyttää julkista kuulemista ja raportin tai ainakin siitä laaditun yhteenvedon julkistamista.

Kysymykseen, minkä tyyppisissä hankkeissa julkistamista edellytetään, ECGD vastaa, että tämä tulee kyseeseen erityisesti kiistanalaisissa projekteissa, joissa on mahdollisuus merkittäviin ympäristövaikutuksiin (A-luokan hankkeet) ja joihin yleisö on ilmaissut huomattavan kiinnostuksensa.

Mikäli ECGD julkaisee yva-raportin, se julkaisee sen muutoin kokonaan, mutta poistaa kaupallisesti sensitiivisen tiedon. Julkistaminen tehdään siinä vaiheessa, kun raportti on toimitettu ECGD:lle ja ennen takuupäätöksen tekemistä. Ilisu -hankkeessa yva-raportti julkaistiin kokonaisuudessaan ECGD:n internet-sivuilla ja sitä sai myös tilata CD-Rom -tiedostona. Tämän lisäksi raportin yhteenveto oli saatavilla internetissä ja paperiversiona.

ECGD totesi, että lupa julkaisemiseen on aina saatava yva-raportin omistajalta. Julkistamisesta ilmoitetaan myös viejälle ja isäntävaltion viranomaisille, mikäli nämä eivät ole raportin omistajana.

ECGD aikoo tarkastella linjanvetojaan uudelleen, ja sen tarkoituksena on käydä asiasta keskusteluja asiakkaidensa, muiden viranomaistahojen, kansalaisjärjestöjen ja muiden asiasta kiinnostuneiden osapuolten kanssa vuoden 2002 alkupuolella.

2.2.4 Saksa

Saksan takuulaitos Hermes Kreditversicherungs-Aktiengesellschaft (HERMES) ei automaattisesti julkaise yva-raportteja. Tapauskohtaisesti julkaisua harkitaan

projekteissa, jotka herättävät yleistä kiinnostusta, mutta näissäkin tapauksissa päätöksen julkistamisesta tekee ostaja/projektin toteuttaja. HERMES ei julkaisemista edellytä, mutta rohkaisee viejiä pyytämään ostajaa/projektin toteuttajaa julkaisemaan oleellisen tiedon. Myös HERMES mainitsee Ilisu-patohankkeen esimerkkinä hankkeesta, jossa yva-raportti on julkaistu.

Julkaisemisen laajuudesta päättää ostaja/projektin toteuttaja niissä tapauksissa, joissa yva-raportti julkaistaan ja julkaisemisen ajankohta sovitaan kyseeseen tulevien intressitahojen kanssa. Julkaiseminen tapahtuu joko projektin toteuttajan internet-sivuilla tai, mikäli tämä antaa siihen suostumuksensa, myös Saksan takuulaitoksen omilla internet-sivuilla.

HERMES toteaa vastauksessaan, että projektia koskevan tiedon julkaiseminen ilman hakijan tai muiden asianosaisten suostumusta, olisi Saksan lainsäädännön vastaista ja yva-raporttien julkistaminen vaatisi lainsäädännön muutoksen.

2.2.5 Itävalta

Itävallan takuulaitos Österreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft (OeKB) ei julkista yva-raportteja eikä myöskään edellytä sitä projektin toteuttajalta. Myös OeKB toteaa vastauksessaan, että useimmissa tapauksissa paikallinen ympäristölainsäädäntö edellyttää julkistamista.

Julkistamisen estää Itävallassa lainsäädäntö, erityisesti vientitakuulakia vastaava säännös, jonka mukaan hankkeeseen liittyvät tiedot on pidettävä luottamuksellisina. Tämän johdosta ei Itävallassa ole lähitulevaisuudessa myöskään odotettavissa muutosta julkistamispolitiikkaan. Pidemmällä tähtäimellä OeKB kuitenkin pitää muutoksia mahdollisena.

2.2.6 Ranska

Ranskan takuulaitos Compagnie Française d'Assurance pour le Commerce Extérieur (COFACE) ei edellytä yva-raporttien julkistamista, mutta rohkaisee projektin toteuttajaa julkistamiseen erityisesti sellaisissa hankkeissa, joilla on merkittäviä sosiaalisia vaikutuksia.

COFACE julkistaa projektikohtaisesti takuun voimaantulon jälkeen internet-sivuillaan pääasialliset johtopäätöksensä ympäristöön liittyvistä tiedoista kysei-

sessä projektissa. COFACE'ssa ollaan myös selvittämässä mahdollisuutta ympäristöön liittyvien tietojen julkistamiseen jo ennen takuupäätöksen tekemistä.

2.2.7 Yhdysvallat

Yhdysvalloissa Export-Import Bank of the United States (US-EXIM) julkaisee internet-sivuillaan listaa hakemuskäsittelyssä olevista projekteista ja niiden maantieteellisestä sijainnista. Tämän listauksen yhteydessä kyseinen luotto- ja takuulaitos ilmoittaa projektiin liittyvän yva-raportin saatavuudesta. Liikesalaisuuksista puhdistettu yva-raportti toimitetaan CD-Rom -tiedostona sitä pyytävälle.

US-EXIM:issä edellytetään ympäristövaikutusten arviointia pitkän maksuajan hankkeissa, joiden sijainti on sensitiivisellä alueella tai lähellä sellaista, vesivoimahankkeissa ja sellaisissa hankkeissa, jotka on rakenteeltaan varsinaisia projektirahoitushankkeita. Yva-raportti tulee toimittaa takuulaitokselle lopullisen takuuhakemuksen yhteydessä, jolloin kaupalliset sopimukset viejän ja ostajan välillä on sovittu (signed or initialed) ja kun yva-raportti on muodossa, jossa se voidaan luovuttaa US-EXIM:in haltuun. Pääsääntöisesti yva-raportin tulee olla kokonaisuudessaan julkaistavissa englanninkielisenä.

US-EXIM edellyttää, että sille toimitetaan yva-raportista kopio sellaisessa muodossa, josta on eliminoitu liikesalaisuudet. Takuunhakijan tulee allekirjoittaa lomake, jossa annetaan suostumus julkistettavassa muodossa olevan raportin julkistamiseen. Käytännössä yva-raportin omistaja on se taho, joka valtuuttaa suostumuksen antamiseen, mutta takuunhakija koordinoi tarvittavat allekirjoitukset. Lomake, jossa suostumus annetaan, on edellytys takuuhakemuksen käsittelylle. Kyseisen takuulaitoksen kokemuksen mukaan suurissa hankkeissa yva-raportti on paikallisten säädösten perusteella tehty isäntävaltiossa julkiseksi jo ennen lopullista takuuhakemusta.

2.2.8 Kanada

Kanadan vientiluotto- ja takuulaitos Export Development Canada (EDC) kertoi vastauksessaan ottaneensa käyttöön uuden julkistamispolitiikan viime vuoden syksyllä. Julkistamispolitiikan kehittämistyö kesti 16 kuukautta ja se tehtiin yhdessä ulkopuolisten konsulttien kanssa. Kehittämistyön yhteydessä kuultiin laajasti eri intressitahoja, jotka edustivat vientiä, liike-elämää, kansalaisjärjestöjä, hallitusta ja tiedeyhteisöä. EDC:n julkistamispolitiikka jakautuu kolmeen osa-

alueeseen, jotka ovat a) yhteenvetojen muodossa tapahtuva raportointi, joka toteutetaan neljännesvuosittain; b) yksittäisiin transaktioihin liittyvä raportointi, joka toteutetaan tavallisesti 90 päivän kuluessa allekirjoituksesta ja c) ympäristöön ja siihen liittyviin sosiaalisiin seikkoihin liittyvä raportointi.

Viimeksi mainittu osa-alue, johon kuuluu myös yva-raporttien julkaisu, on vielä vastauksen antamisen hetkellä viimeistelemättä. Luonnoksessa, joka on kehitystyön pohjana, lähdetään siitä, että sellaiset hankkeet, joihin liittyy mahdollisuus merkittäviin negatiivisiin ympäristövaikutuksiin, julkaistaisiin etukäteen. Näissä hankkeissa projektisponsoreiden edellytettäisiin antavan ympäristöä koskevia tietoja.

Myöhemmin EDC on ilmoittanut koskien hankkeiden ympäristövaikutusten julkistamispolitiikkaa, että jos kanadalainen yritys on merkittävällä osuudella mukana hankkeessa, joka kuuluu kategoriaan A ja, jolla saattaa olla merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, EDC ilmoittaa internet-sivuillaan harkitsevansa tukea hankkeelle. EDC myös vaatii hankkeen toteuttajaa julkistamaan tietoja ympäristöarvioinnista 45 päivää ennen asiaa koskevaa päätöstä (signing of the transaction).

2.2.9 Espanja

Espanjan takuulaitos Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion, S.A. (CESCE) ei toistaiseksi julkista yva-raportteja eikä myöskään edellytä niitä julkistettavaksi projektin toteuttajan tai viejän toimesta. CESCE katsoo, että julkistaminen on projektin toteuttajan velvollisuus. CESCE ei myöskään voisi salassapitovelvollisuutensa vuoksi julkistaa raporttia ilman viejän/toteuttajan suostumusta. CESCEssä ei ole suunnitteilla muutoksia nykyiseen käytäntöön.

2.2.10 Italia

Italian takuulaitos Istituto per i Servizi Assicurativi (SACE) ilmoitti harkitsevansa yva-raporttien julkistamista tapauskohtaisesti. SACEssa ollaan parhaillaan selvittämässä asiaa ja siihen liittyviä luottamuksellisuus -näkökohtia ja OECD:n yhteisten ympäristöperiaatteiden noudattamisen asettamia edellytyksiä. Takuulaitoksen käytäntöön saattaa näiden pohjalta olla tulossa muutoksia. Italian takuulaitos ilmaisi myös halunsa olla mukana tekemässä yhteistä kehitystyötä asiassa.

2.2.11 Japani

Japanin takuulaitos Nippon Export and Investment Insurance (NEXI) ei julkaise projekteihin liittyviä ympäristötietoja. NEXIssä ollaan kuitenkin valmistelemassa säädöstä tietojen julkistamisesta. Vastauksesta ei käynyt ilmi, minkälaisesta tietojen julkistamisesta uuden säädöksen perusteella on kyse. Lisäksi NEXI ilmoitti tulevansa muuttamaan ympäristöperiaatteensa OECD:n yhteisten ympäristöperiaatteiden mukaisiksi.

2.2.12 Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että vastanneista vientiluotto- ja takuulaitoksista vain yksi, US-EXIM, ilmoitti julkistavansa liikesalaisuuksista puhdistetun yva-raportin niissä tapauksissa joissa yva-raportti vaaditaan. Kyseisen takuulaitoksen toiminta ei kuitenkaan kaikilta osin ole verrattavissa esim. Suomen vientitakuutoimintaan Yhdysvaltain vientiteollisuuden vahvan markkina-aseman vuoksi. Lisäksi takuuhakemusten käsittely US-EXIM:ssä poikkeaa suomalaisesta käytännöstä siten, että lopullinen takuuhakemuksen käsittely aloitetaan vasta, kun vientikauppaa koskeva sopimus on jo neuvoteltu (signed or initialed).

Lisäksi Kanadan EDC vaatii hankkeen toteuttajaa julkistamaan tietoja ympäristöarvioinnista ennen päätöksentekoa ja Ranskan COFACE ilmoitti julkistavansa pääasialliset johtopäätöksensä projektikohtaisesti takuun voimaantulon jälkeen. Muut takuulaitokset eivät julkistamista edellytä, mutta neljä vastaajaa ilmoitti julkaisemista harkittavan tapauskohtaisesti. Tapauskohtaisen julkistamisen katsottiin voivan liittyä sellaiseen merkittäviä potentiaalisia ympäristövaikutuksia sisältävään hankkeeseen, joka herättää yleistä kiinnostusta. Kaikissa tapauksissa nähtiin kuitenkin välttämättömäksi, että liikesalaisuudet oli julkistettavasta versiosta poistettu ja että julkistamiselle saatiin raportin omistajan, projektin toteuttajan tai viejän suostumus. Kaikkiaan viidessä vastauksessa kerrottiin ympäristöä koskevan julkistamispolitiikan olevan parhaillaan mietinnän ja kehitystyön alla.

2.3 Kansainvälisten kehityspankkien käytäntö

Kehityspankit voivat rahoittaa sekä julkisen että yksityisen sektorin hankkeita. Tässä yhteydessä tarkastellaan lähinnä kehityspankkien yksityisen sektorin rahoitustoimintaa, koska tällaiset hankkeet vastaavat useimmin jäsenmaiden vientiluotto- ja takuulaitosten rahoittamia tai takaamia hankkeita.

Kehityspankkien osalta on korostettava, että niiden tavoitteena on kohdemaan kehittäminen eikä tasavertaisen kilpailuasetelman säilyttäminen tai viennin edistäminen. Multilateraalit rahoituslaitokset eivät ole oman rahoituksensa suhteen kilpailutilanteessa toisin kuin eri maiden vientiluotto- jatakuulaitokset. Multilateraalien kehitysrahoituslaitosten rahoittamat hankkeet eivät välttämättä toteudu ilman näiden tarjoamaa rahoitusta, jolloin ne ovat erilaisessa asemassa kuin yhden toimittajamaan tarjoama rahoitus omalle vientituotteelleen. Kehityspankkien roolin, tavoitteiden ja aseman takia ne voivat asettaa ehtoja, jotka eivät olisi puhtaasti vientiluottorahoituksessa mahdollisia ellei tästä ole kansainvälistä sopimusta. Tästä syystä multilateraalien rahoituslaitosten yva-raporttien julkistamispolitiikka ei ole vertailukelpoisessa asemassa vientiluotto- ja takuulaitoksiin nähden.

2.3.1 Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD)

Yksityiset yritykset uskovat EBRD:lle hankkeisiin liittyvää luottamuksellista tietoa, mitä pankin on rahoituslaitoksena kunnioitettava. Kehitysrahoituslaitoksena EBRD pitää kuitenkin tärkeänä informoida yleisöä meneillään olevien hankkeiden vaiheista. Se julkistaa kaikista sekä yksityisen että julkisen sektorin hankkeista hankeyhteenvedon. Hankeyhteenvedossa on myös lyhennelmä ympäristöasioista. Hankeyhteenvedot julkaistaan pankin internetsivuilla. Julkistaminen tapahtuu yksityisen sektorin hankkeissa yleensä 30 päivää ennen johtokuntakäsittelyä, jollei asiakas esitä riittäviä perusteita salassapitoon. Missään tapauksessa pankki ei julkista asiakkaalta saamaansa luottamuksellista tietoa ilman, että asiakas on antanut siihen luvan. Kun asiakkaana on pörssiyhtiö, huomioon otetaan myös pörssisäännökset.

Ympäristövaikutusarvioinnit

Pankki on perustamisestaan lähtien pyrkinyt edistämään ympäristönsuojelua ja kestävää kehitystä. EBRD:n toiminnassa sovelletaan EU:n tai Maailmanpankin ja kohdemaan kansallisia ympäristöstandardeja. Kun kyse on rajojen ylittävistä vaikutuksista, noudatetaan Espoon sopimusta[4].

Kategorian A-hankkeista projektin toteuttajan on teetettävä ympäristövaikutusarviointiraportti, johon liittyy myös julkinen kuuleminen. Kuulemisajan on noudatettava maan ja EBRD:n vaatimuksia.

Yksityisen sektorin hankkeissa hankkeen toteuttajan on julkaistava raportti 60 päivää ennen pankin johtokuntakäsittelyä. Toteuttajan on lisäksi asetettava ra-

4 Valtion rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskeva yleissopimus.

portti julkisesti esille kommentointia varten myös hankkeen sijaintipaikan läheisyydessä ja raporttiin liittyvien dokumenttien on oltava esillä julkisissa tiloissa projektin valmistumiseen asti. Lyhennelmä arvioinnista on julkistettava paikallisella kielellä. Arviointiraportti ja sen lyhennelmä ovat myös nähtävillä EBRD:n Business Information Centerissä sekä pankin aluetoimistossa kohdemaassa. Tieto tästä on ilmoitetaan EBRD:n internet-sivuilla. Jos hankkeen toteuttaja julkaisee raportin omilla sivuillaan EBRD:n internet-sivuilta löytyy tieto, miltä sivulta se on saatavilla ja mahdollisesti linkki sivulle. Mikäli poikkeustapauksessa liikesalaisuuteen vedoten hankkeen tietoja ei voida julkistaa ennen johtokuntakäsittelyä, luottoasiakirjoja ei allekirjoiteta ennen kuin julkinen kuuleminen on tehty. Projektin toteuttajan velvollisuus on vakuuttaa pankki siitä, että hankkeen tiedot on tarpeen pitää salassa.

Yksityisen sektorin B kategorian hankkeissa yhteenveto ympäristöarviointianalyysin tärkeimmistä kohdista ilmoitetaan hankeyhteenvedossa.

2.3.2 International Finance Corporation (IFC)

Maailmanpankkiryhmään kuuluvan yksityisen sektorin rahoittajan IFC:n lähtökohtana on julkistaa tietoa, jollei se haittaa asiakkaan liiketoimintaa ja kilpailuetua. IFC:llä on EBRD:n tapaan Info Center, josta on saatavilla julkiset IFC dokumentit. Info Center palvelee jäsenmaittensa asiakkaita internetin välityksellä. Hankeyhteenvedot ja ympäristövaikutusarviointiraportit ovat nähtävillä myös IFC:n internetsivuilla. Hankeyhteenvedossa on esitetty hankkeen ympäristöluokittelu ja lyhyt selvitys hankkeen ympäristö- ja sosiaalisista asioista.

Ympäristöasioihin liittyvät dokumentit

Saatuaan luvan toteuttajalta IFC julkistaa kategorian A hankkeiden ympäristöselvitykset kohdemaassa ja Info centerissään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, kuitenkin viimeistään 60 päivää ennen johtokuntakäsittelyä. Jollei hankkeen toteuttaja anna lupaa julkistaa arviointiraporttia, IFC ei jatka hankkeen käsittelyä. Mikäli ympäristöselvitykseen liittyvissä julkisissa kuulemisissa on tullut esiin merkittäviä seikkoja ympäristövaikutusarviointiraportin julkistamisen jälkeen, nämä on liitettävä raporttiin myöhemmin. Raportti on julkistettava myös paikan päällä ja paikallisella kielellä 30 päivää ennen johtokuntakäsittelyä. IFC ei julkista hankkeisiin liittyviä tietoja kovin aikaisessa vaiheessa, koska jos tulisi tietoon, että IFC harkitsee hankkeen rahoitukseen osallistumista, mutta sitten ei osallistuisikaan rahoitukseen, saattaisi tällainen tieto vahingoittaa asiakkaan mahdollisuuksia saada muuta rahoitusta.

Kategorian B hankkeissa tehdään yhteenveto hankkeen tärkeimmistä ympäristövaikutuksista ja toimenpiteistä niiden korjaamiseksi. Yhteenveto on nähtävillä Info Centerissä ja hankkeen toteuttajan on julkistettava se paikallisesti.

2.3.3 Pohjoismainen Investointipankki (NIB)

NIB ei julkaise ympäristövaikutusarviointiraportteja. Yksityisen sektorin hankkeissa sen mukaan julkistaminen olisi vastoin pankkisalaisuutta. Yksityiset yritykset omistavat raportit eikä NIB voi julkistaa toisen omistamia dokumentteja. Julkisen sektorin hankkeissa saattaa olla, että kohdemaan lainsäädäntö vaatii raporttien julkistamista. Tällöin on myös määritetty kuinka julkistaminen tapahtuu. Silloin on pankin asiakkaan vastuulla, että julkistaminen tapahtuu määritetyllä tavalla.

NIBillä ei ole suunnitelmia ryhtyä julkistamaan raportteja lähitulevaisuudessa.

2.4 Esimerkki kansainvälisten liikepankkien käytännöstä

Työryhmä kuuli asiantuntijaa Citibank International plc:stä. Pankki kuuluu Citigroup -konserniin. Asiantuntija on erikoistunut metsäteollisuuden hankkeisiin OECD-maissa ja toimii lisäksi neuvonantajana Citigroupin kehitysmaissa toimiville yksiköille metsäsektorin hankkeissa.

Hän totesi, että pankki on amerikkalainen organisaatio ja sen toimintatavat perin amerikkalaisia. Yhtiöllä on selkeästi määritelty politiikka muun muassa ympäristöasioissa. Ympäristöasioita pidetään pankkiryhmittymässä tärkeinä ja ympäristöystävällisiä toimintatapoja noudatetaan sekä pankin omassa toiminnassa että rahoitettavissa hankkeissa.

Kunkin hankkeen ympäristöasiat selvitetään tapauskohtaisesti. Pankki hankkii riippumattoman ulkopuolisen konsultin arvion rahoitettavan hankkeen ympäristövaikutuksista. Tämä selvitys on osa nk. due diligence selvitystä, jossa arvioidaan kaikki hankkeeseen liittyvät riskit ja muut näkökohdat. Ympäristövaikutusten arviointiraportti laskutetaan erikseen hankkeen toteuttajalta, joten sillä on omistusoikeus raporttiin. Näiden selvitysten perusteella rahoituksen pääjärjestäjä laatii ns. information memorandumin, joka annetaan muille hankkeen rahoitukseen osallistuville pankeille vasta, kun nämä ovat allekirjoittaneet salassapitositoumuksen.

Alan yleistä käytäntöä noudattaen pankki ei julkista mitään asiakkaan rahoitukseen liittyvää tietoa. Sillä ei ole myöskään mitään velvoitteita julkistamiseen. Pankin edustajan mukaan pankki ei vastusta selvityksen julkistamista, mutta pankki ei sitä tee.

Mikäli yksittäinen hanke täyttäisi kohdemaan ympäristölainsäädännön vaatimukset, muttei kansainvälisiä standardeja ja puutteet olisivat vakavia, pankki todennäköisesti ei rahoittaisi tällaista hanketta. Citibank on erittäin tarkka maineestaan; sillä on korkeat laatuvaatimukset teettämilleen selvityksille eikä se osallistu sellaisten hankkeiden rahoitukseen, jotka saattavat aiheuttaa laajaa negatiivista huomiota.

2.5 Neuvoston direktiivi ympäristöä koskevan tiedonsaannin vapaudesta

EU:n voimassaolevaa lainsäädäntöä on Neuvoston direktiivi 90/313/EEC ympäristöä koskevan tiedonsaannin vapaudesta. Direktiivin tavoitteena on taata viranomaisten hallussa olevien ympäristöä koskevien tietojen vapaa saatavuus ja levittäminen sekä määritellä ne edellytykset, joiden perusteella tällaista tietoa on annettava saataville. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että viranomaisia vaaditaan saattamaan ympäristöä koskevat tiedot jokaisen tietoja pyytävän saataville, jollei tiedon luovutuksesta kieltäytymiselle ole direktiivissä mainittua perustetta. Direktiivissä mainitut perusteet ovat pitkälti yhteneväiset julkisuuslain salassapitoperusteiden kanssa.

Parhaillaan direktiiviin ollaan tekemässä muutoksia, joiden tarkoituksena on mm. korjata siinä havaitut puutteet ja muuttaa direktiivi yhteensopivaksi ns. Århusin sopimuksen[5] kanssa. Direktiiviehdotuksen[6] mukaan uuden direktiivin tavoitteena on a) antaa kansalaisille oikeus saada viranomaisten hallussa olevaa tai niiden puolesta hallussa pidettyä ympäristötietoa ja määrittää perusehdot ja edellytykset tämän oikeuden käytölle, ja b) edistää ympäristötiedon mahdollisimman laajaa järjestelmällistä saatavuutta ja levittämistä kansalaisille. Näyttäisi siltä, että direktiivin implementointi Suomen lainsäädäntöön ei edellytä lakimuutoksia vaan että nykyinen julkisuuslainsäädäntö olisi tässä suhteessa riittävä.

---

5 Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, allekirjoitettu 1998

6 Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta, 9190/1/01 REV 1

Ympäristötiedon käsite määriteltäisiin direktiiviehdotuksen mukaan direktiivin 2 artiklassa. Määritelmä kattaa laajasti eri muodoissaan olevan tiedon, joka liittyy ympäristön eri osa-alueisiin tai näihin osa-alueisiin vaikuttaviin tekijöihin tai toimenpiteisiin tai esimerkiksi ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen.

Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että viranomaiset velvoitetaan asettamaan pyydettäessä saataville niiden hallussa olevaa ympäristötietoa. Direktiiviehdotuksessa on yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, miten ja missä ajassa tieto on annettava. Ehdotuksessa on myös määritelty mitä poikkeuksia ympäristöä koskevan tiedon saantioikeuteen jäsenvaltio voi säätää. Direktiiviehdotuksen 4 artiklan 2) kohdan mukaan pyyntö saada ympäristötietoja voidaan evätä, jos tietojen julkistaminen vaikuttaisi haitallisesti mm.

– kaupallisten tai teollisten tietojen luottamuksellisuuteen, jos kansallisessa tai yhteisön lainsäädännössä säädetään tällaisesta salassapidosta oikeutetun taloudellisen edun suojelemiseksi, mukaan lukien tilasto- ja verosalaisuutta koskeva yleinen etu. Näissä puitteissa julkistetaan sellaiset päästöjä koskevat tiedot, jotka ovat merkityksellisiä ympäristön suojelun kannalta;
– teollis- ja tekijänoikeuksiin.

Direktiivin mukaan epäämisperusteita on tulkittava suppeasti ottaen huomioon julkistamiseen liittyvä yleinen etu sekä se, liittyykö pyydetty tieto ympäristöpäästöihin.

– Direktiiviehdotuksessa on lisäksi annettu viranomaisille velvoitteita ympäristötiedon levittämiseen tietyissä asioissa erityisesti tietoverkkojen ja sähköisten välineiden avulla. Tällaisia aktiivisesti annettavia tietoja ovat seuraavat tiedot:
  – ympäristöä koskevien tai siihen liittyvien kansainvälisten sopimusten ja yleissopimusten sekä yhteisön, kansallisen, alueellisen tai paikallisen lainsäädännön tekstit;
  – ympäristöön liittyvät politiikat, suunnitelmat ja ohjelmat;
  – viranomaisten laatimat yllä tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanon edistymistä koskevat katsaukset;
  – kertomukset ympäristön tilasta;
  – tiedot tai yhteenvedot tiedoista, jotka on saatu ympäristöön vaikuttavien tai siihen todennäköisesti vaikuttavien toimien seurannasta.

Vientitakuutoiminnassa on kyse hankkeista, jotka toteutetaan Suomen rajojen ulkopuolella, yleensä myös EU:n rajojen ulkopuolella. Direktiiviehdotuksessa ei ole ympäristötiedon maantieteellistä ulottuvuutta koskevia säädöksiä. Vientiluotto- ja takuulaitosten ympäristöasioita koskevassa OECD-yhteistyössä direktiivi ei ole ollut esillä eikä siihen ole myöskään millään tavoin viitattu niissä EU:n jäsenvaltioiden vastauksissa, joita annettiin työryhmän esittämiin kysymyksiin vientiluotto- ja takuulaitoksille.

3 Julkisuuslainsäädäntö ja -käytäntö suomessa

3.1 Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettu laki

Julkisuusperiaate

Suomessa oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta ohjaa julkisuusperiaate. Tämän periaatteen mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja viranomaisten toiminnasta niissäkin asioissa, jotka eivät koske välittömästi häntä itseään. Julkisuusperiaatteen mukainen tiedonsaantioikeus on perustuslain mukainen perusoikeus, jota voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä erikseen lailla. Julkisuusperiaate on ilmaistu myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999; jäljempänä julkisuuslaki), jonka 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Julkisuuslain tarkoituksena on sen 3 §:n mukaan ”toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan”.

Julkisuusperiaatetta ilmentävien säännösten lisäksi julkisuuslaki sisältää säännökset asiakirjan julkiseksi tulohetken määräytymisestä, siitä onko tiedonsaantioikeus asianosaiskohtaista vai onko tiedonsaantioikeus jokaisella, menettelysäännökset, säännökset viranomaisen velvollisuudesta edistää tiedon saantia ja hyvää tiedonhallintatapaa sekä säännökset salassapidon perusteista, salassapidosta poikkeamisesta ja salassapidon lakkaamisesta.

Salassa pidettävät asiakirjat ja vaitiolovelvollisuus

Julkisuusperiaate on julkisuuslain mukainen pääperiaate, josta tulee tietyissä tilanteissa poiketa. Tällaisessa poikkeustapauksessa asiakirja tai osa siitä on pidettävä salassa. Asiakirjan salassapito voi perustua joko lain tasoiseen säännökseen tai siihen että asiakirja sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. Lisäksi valtioneuvosto tai tasavallan presidentti voivat yksittäistapauksessa määrätä asiakirjan salaiseksi.

Asiakirjan salassapitovelvollisuus sisältää kiellon näyttää salainen asiakirja tai antaa siitä kopio. Vaitiolovelvollisuus puolestaan merkitsee kieltoa ilmaista tieto, riippumatta siitä onko tieto talletettu vai ei. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluva tieto voi olla peräisin asiakirjoista tai se voi olla saatu esim. suullisesti. Vaitiolovelvollisuus on siten asiakirjan salassapitovelvollisuutta laajempi. Vaitiolovelvollisuus koskee asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä ja muita seikkoja, joista laissa on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Finnveran on vientitakuulain mukaan vientitakuutoiminnassaan noudatettava julkisuuslakia ja valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (jäljempänä Finnveran yhtiölaki) 5 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta. Säännös merkitsee, että Finnveran hallussa olevat, vientitakuutoimintaan liittyvät asiakirjat ovat luonteeltaan julkisia asiakirjoja, jollei niiden salassapitoon ole perustetta joko itse julkisuuslaissa tai Finnveraa koskevassa yhtiölaissa tai jollei niiden yksityisoikeudellisesta luonteesta mahdollisesti muuta seuraa.

Seuraavassa on käsitelty niitä julkisuuslakiin sisältyviä salassapitoperusteita, jotka voisivat antaa aiheen yva-raportin pitämiseen salassa julkisuuslain nojalla. Finnveraa koskevan yhtiölain salassapitosäännöstä on käsitelty jäljempänä kohdassa 3.3.

Julkisuuslain 24 § sisältää luettelon salassapitoperusteista. Vientitakuutoiminnan ja yva-raporttien julkistamisen kannalta merkityksellisinä voidaan pitää mainitun pykälän kohtia 14 ja 20, jotka kuuluvat seuraavasti:

> **Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, 24 § Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.**
>
> Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:
>
> ---
> 14) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja uhanalaisista eläin- tai kasvilajeista tai arvokkaiden luonnonalueiden suojelusta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi kysymyksessä olevan eläin- tai kasvilajin tai alueen suojelun;
>
> ---
> 20) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista;

Edellä 1 momentissa ja muussa laissa säädettyjä asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon, mitä 17 §:ssä säädetään.

Yva-raportti saattaa sisältää tietoja uhanalaisista eläin- tai kasvilajeista tai arvokkaiden luonnonalueiden suojelusta. Asiakirja on julkisuuslain mukaan pidettävä salassa, jos siinä on tällaista tietoa ja jos tiedon antaminen vaarantaisi kysymyksessä olevan eläin- tai kasvilajin tai alueen suojelun. Mikäli yva-raportit katsottaisiin julkisiksi asiakirjoiksi, tulisi kyseisen salassapitoperusteen olemassaolo yksittäistapauksittain erikseen harkittavaksi. Ei kuitenkaan tunnu todennäköiseltä, että yva-raportin julkaiseminen toimisi uhkana ympäristön suojelulle vaan päinvastoin julkistamisella voisi tällaisessa tilanteessa olla ennemminkin ympäristön suojelua korostava merkitys.

Sen sijaan julkisuuslain 24 §:n kohta 20 on käytännön kannalta merkityksellisempi. Yva-raportti sisältää yksityiskohtaisia tietoja sekä itse hankkeesta että myös sen teknillisestä toteutuksesta ja siten siihen käytännössä aina sisältyy tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta tai muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta. Liike- ja ammattisalaisuudet ja muut senkaltaiset seikat voivat koskea etenkin hankkeen toteuttajayhtiötä mutta myös mm. laitetoimittajia. Sen, mikä tieto kuuluu liikesalaisuuden piiriin, arvioi julkisuuslain perusteluiden mukaan asiakirjaa hallussa pitävä viranomainen. Viranomaisen on kuitenkin asianmukaista erityisesti epäselvissä tapauksissa kuulla sitä tahoa, jonka liikesalaisuudesta on kyse sekä ottaa arvioinnissa huomioon tällaisen tahon salassapitotahto ja tämän tiedon antamisen vaikutuksista esittämät selvitykset.

Liike- ja ammattisalaisuudet ovat julkisuuslain mukaan aina salassa pidettäviä. Asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta ovat salassa pidettäviä vain, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa. Jälkimmäisessä tapauksessa on mainitussa lainsäännöksessä vielä lisäedellytyksenä, että kysymys ei ole mm. kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista. Hallituksen esityksessä julkisuuslain säätämiseksi (HE 30/1998) on nyt puheena olevaa kohtaa perusteltaessa todettu, että salassa pidettäviä eivät ole elinkeinonharjoittajan toiminnan ympäristövaikutuksia koskevat tiedot.

Yva-raportti ei kuitenkaan tämänkään säännöksen nojalla tulisi välttämättä kokonaan julkistettavaksi, sillä liikesalaisuuden suoja saattaa edellyttää joidenkin siinä esitettyjen tai siitä ilmenevien seikkojen pitämistä salassa.

Säännöstä sovellettaessa tulee harkittavaksi myös tietojen merkityksellisyys suhteessa kuluttajiin ja ympäristöön. Muun yksityisen elinkeinotoimintaa koskevan seikan julkaisemisen vahingollisuuskaan ei riitä salassapidon perusteeksi, jos kysymys on kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista. Tällaiset tiedot ovat siis julkisuuslain mukaan aina julkisia.

Koska vientitakuutoiminnan yhteydessä puhutaan hankkeista, jotka toteutetaan maan rajojen ulkopuolella, tulisi säädöksen tulkinnassa lisäksi ottaa kantaa myös siihen, onko sillä tarkoitettu suojattavan vain suomalaisiin kuluttajiin ja ympäristön terveellisyyteen kohdistuvia intressejä vai onko säädöksen maantieteellinen ulottuvuus laajempi. Työryhmän käsityksen mukaan kansallisella lainsäädännöllä on yleensä tarkoitus suojata kansallisia intressejä.

Julkisuuslain 24 §:n kohdassa 20 oleva salassapitoperuste vaatii viranomaisen taholta harkintaa useissa eri suhteissa ja mikäli yva-raporttien julkistaminen on riippuvainen tämän säädöksen tulkinnasta tulisi salassapitoperusteen olemassaolo yksittäistapauksittain erikseen punnittavaksi. Tässä punninnassa tulee kuultavaksi myös ne tahot, joiden intressejä salassapitoperusteilla on tarkoitus suojata.

Julkiseksi tulon ajankohta

Viranomaiselle toimitetun asiakirjan julkiseksi tulon ajankohdasta säädetään julkisuuslain 7 §:ssä. Säädöksen mukaan tällainen asiakirja tulee julkiseksi kun viranomainen on sen saanut, jollei julkisuudesta taikka salassapidosta tai muusta tietojen saantia koskevasta rajoituksesta julkisuuslaissa tai muussa laissa säädetä.

Lain 14 §:n mukaan tiedon pyytämistä koskeva asia on käsiteltävä viivytyksettä ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Lain 37 §:n mukaan 1.1.2003 saakka edellä mainitut määräajat ovat 1 kk ja 2 kk.

Julkiseksi saattamisen tapa

Julkisuuslain mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Tämä niin sanottu yleisöjulkisuus koskee siis vain sellaisia asiakirjoja, jotka ovat lain mukaan julkisia. Yleisöjulkisuutta laajempaa on ns. asianosaisjulkisuus, joka pääsäännön mukaan koskee myös salassa pidettäviä asiakirjoja. Asianosainen on se, jonka etua tai velvollisuutta asia koskee. Seuraavassa on julkiseksi saattamisen tapaa käsitelty yleisöjulkisuuden näkökulmasta.

Julkisesta asiakirjasta on annettava tieto sitä pyydettäessä. Tiedon saantia koskevaa pyyntöä ei tarvitse perustella, mutta se on siten yksilöitävä, että viranomainen voi vaivattomasti selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Mikäli asiakirja sisältää salassa pidettävää tietoa ja on siten vain osaksi julkinen, on tieto annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, että salassa pidettävä osa ei tule tietoon. Tässä julkisuusperiaate edellyttää siis tietoa haluavan aktiviteettia.

Julkisuuslain 16 §:n mukaan tieto asiakirjan sisällöstä annetaan suullisesti taikka antamalla asiakirja viranomaisen luona nähtäväksi tai kuunneltavaksi tai antamalla siitä kopio tai tuloste. Tieto on annettava pyydetyllä tavalla, jollei tämä aiheuta kohtuutonta haittaa virkatoiminnalle. Viranomaisella on myös mahdollisuus harkitessaan antaa tieto teknisenä tallenteena tai muussa sähköisessä muodossa.

Julkisuuden vaikutus omistusoikeuteen ja tekijänoikeuteen

Julkisuuslain mukaan (JulkL 14 §) viranomainen arvioi ja harkitsee itsenäisesti, onko sen hallussa oleva asiakirja julkinen. Tällainen harkintavalta on periaatteessa riippumaton myös siitä, kuka asiakirjan on toimittanut viranomaiselle tai kuka sen on laatinut. Julkiseksi tullut asiakirja voidaan julkistaa yksistään lain nojalla, eikä siihen tarvita asiakirjan luovuttajan tai muun tahon suostumusta.

Vaikka jokin salassapitoperuste velvoittaa viranomaista pitämään asiakirjan tai siinä olevan tiedon salassa, voidaan tällainen asiakirja tai tieto kuitenkin julkistaa, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa suostumuksensa siihen, että tieto annetaan sivulliselle. Salassapitoperuste ei siis ole viranomaista velvoittava siinä mielessä, että siitä ei voisi asianomaisen suostumuksin poiketa. Yksittäistapauksittain tulee harkittavaksi, keneltä suostumus tulee saada.

Tekijänoikeuslain 25 d §:n mukaan myöskään tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Sen jälkeen kun esimerkiksi kirjallinen teos on toimitettu viranomaiselle niin, että siitä on tullut julkinen asiakirja, ei tekijän suostumusta tarvita julkistamiseen. Tekijälle kuuluvat taloudelliset oikeudet säilyvät silti edelleen tekijällä.

3.2 Pankkisalaisuus

Pankkisalaisuudesta on säädetty luottolaitostoiminnasta annetun lain 94 §:ssä. Luottolaitoslain mukaista pankkisalaisuusvelvoitetta täydentää lisäksi muualla lainsäädännössä, kuten arvopaperimarkkinalaissa ja arvo-osuuslainsäädännössä, olevat salassapitovelvollisuutta koskevat säännökset. Suomen Pankkiyhdistys on julkaissut ohjeet pankkisalaisuuden noudattamisesta käytännössä (Pankkisalaisuusohjeet, maaliskuu 2001).

Pankkisalaisuusohjeiden mukaan pankin oma liikesalaisuus ja asiakkaiden tietoja koskeva pankkisalaisuus on erotettava toisistaan. Pankkisalaisuudesta on kyse silloin, kun pankin asiakas voidaan yksilöidä tiedon perusteella. Pankkisalaisuus käsittää kaikki tiedot, jotka pankin toimi- tai luottamushenkilö työssään saa tietoonsa asiakkaan tai muun sen toimintaan liittyvän henkilön taloudellisesta asemasta tai yksityisen henkilökohtaisia oloja koskevasta tiedosta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta. Pankkisalaisuus koskee ohjeiden mukaan sellaisia tietoja, joiden osalta asiakkaalla voidaan katsoa olevan salassapitotahto.

Pankkisalaisuudesta voidaan poiketa asiakkaan suostumuksella. Lainsäädännössä pankki on kuitenkin velvoitettu antamaan pankkisalaisuuden estämättä tietoja asiakkaittensa taloudellisista asioista mm. takaajille ja kanssavelallisille sekä useille eri viranomaisille, kuten Rahoitustarkastukselle, veroviranomaisille ja poliisiviranomaisille.

3.3 Finnveran yhtiölaissa säädetty salassapitovelvollisuus ja Finnveran nykyinen käytäntö

Vientitakuutoimintaa koskevat julkisuussäännökset muuttuivat uuden vientitakuulain voimaantullessa 1.7.2001. Uutta vientitakuulakia säädettäessä hallituksen esitykseen valtion vientitakuista annettavaksi laiksi lisättiin perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti pykälä, jossa säädetään julkisuudesta vientitakuuasioita käsiteltäessä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon (2/2001) mukaan perustuslain säätämisen yhteydessä korostettiin, että uskottaessa hallintotehtävä suoraan

laissa muulle kuin viranomaiselle tulee säännösperusteisesti taata oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten noudattaminen tässä toiminnassa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi perustuslakivaliokunta piti keskeisenä hallintomenettelystä, viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja viranomaisessa käytettävästä kielestä annettujen yleisten säännösten saattamista sovellettavaksi. Tämän lausunnon perusteella annetun eduskunnan talousvaliokunnan mietinnön mukaisesti lakiin lisättiin seuraavat uudet säädökset:

> 11 § 2 momentti
>
> Yhtiön on vientitakuiden käsittelyssä ja niitä hallinnoidessaan noudatettava, mitä hallintomenettelylaissa (598/9182) ja kielilaissa (148/1922) säädetään.
>
> 12 § Julkisuus ja salassapito
>
> Yhtiön tämän lain tarkoittaman toiminnan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 5 §:ssä säädetään.

Aiemmin vientitakuulaissa ei ole ollut vastaavaa säännöstä ja toiminnassa on noudatettu ainoastaan Finnveraa koskevan yhtiölain salassapitosäännöstä. Nyt julkisuuslakia ja Finnveraa koskevan yhtiölain salassapitosäännöstä tulee siis soveltaa yhtäaikaisesti. Finnveran yhtiölain säännös sivuuttaa yleislakina pidettävän julkisuuslain säännöksen, mikäli ensin mainitun katsotaan sisältävän julkisuuslaista poikkeavaa sääntelyä.

Valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (443/1998; Finnveran yhtiölaki) 5 § on otsikoitu salassapitovelvollisuudeksi. Kyseinen säädös kuuluu seuraavasti:

> ”Joka yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan yhteisön toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää yhtiön asiakkaan tai muun henkilön taloudellista asemaa tai yksityisen henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa myöskään antaa yhtiön yhtiökokoukselle.
>
> Yhtiöllä on kuitenkin velvollisuus antaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- tai esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi, valtiontakuurahastosta annetussa laissa tarkoitetun rahaston johtokunnalle ja pääsihteerille rahaston tehtävien hoitamiseksi sekä muulle viranomaiselle, jolla on lain nojalla oikeus saada sellaisia tietoja.

> Yhtiö voi antaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja samaan konserniin kuuluvalle yhteisölle, jos sen hallintoelinten jäseniä tai toimihenkilöitä koskee 1 momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antamien on tiedon vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen."

Lain perusteluissa viitataan säännöksen vastaavan pankkisalaisuussäännöstä. Perusteluiden mukaan säännös olisi tarpeellinen yhtiön toiminnan luottamuksellisuuden ja luotettavuuden vuoksi. Finnvera on toistaiseksi tulkinnut säännöstä soveltuvin osin Suomen Pankkiyhdistyksen julkaisemien pankkisalaisuusohjeiden mukaisesti eikä Finnvera ole pitänyt luotonantoon tai takaus- ja takuutoimintaan liittyvää rahoitusdokumentaatiota tai niiden liitetietoja julkisina asiakirjoina. Myöskään asiakassuhteesta ei ole ilman asiakkaan suostumusta annettu tietoja.

Mainittakoon, että Finnveraa sitovasta pankkisalaisuuteen verrattavasta salassapitovelvollisuudesta huolimatta edellytetään Finnveran käytännössä yhä useammin solmivan erityisen salassapitosopimuksen ennen kuin Finnveralle toimitetaan tietoja vientihankkeeseen liittyen. Useimmiten salassapitosopimusta vaativa osapuoli on ulkomainen ostaja, jolle tietojen luottamuksellisuus on erityisen tärkeää ja joka ei kotimaisten osapuolten tavoin tunne voivansa luottaa laissa säädettyyn vaitiolovelvollisuuteen.

Vientitakuutoimintaan liittyvien asiakirjojen julkisuusluonnetta pohdittaessa on julkisuuslain ja Finnveran yhtiölain salassapitosäädösten ohella ja niitä tulkittaessa muistettava myös vientitakuiden luonne yksityisoikeudellisina sitoumuksina. Vientitakuulain uudistuksen yhteydessä takuusopimusten luonne tuli esiin pohdittaessa erilaisten takuisiin liittyvien päätösten muutoksenhakumahdollisuuksia. Tässä yhteydessä tultiin siihen tulokseen, että vientitakuusitoumuksissa kyse on yksityisoikeudellisina pidettävistä sopimuksista. Tämä käy ilmi sekä lain säätämisen yhteydessä annetusta perustuslakivaliokunnan lausunnosta 2/2001 että talousvaliokunnan mietinnöstä 5/2001. Vaikka vientitakuulakiin perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti lisättiin säännös, jonka mukaan vientitakuutoiminnan julkisuudesta on voimassa, mitä julkisuuslaissa ja Finnveran yhtiölain 5 §:ssä säädetään, ei asiassa käyty tarkkaa rajanvetoa siitä, mitkä osat Finnveran toimintoja voivat olla julkisuuslain alaisia. Voidaan hyvin perustella myös sellaista kantaa, jonka mukaan itse takuut eivät olisi julkisuuslain alaisia, mutta yksittäisiä takuusitoumuksia laajemmalle ulottuvat seikat, kuten vientitakuutoimintaa ohjaavat periaatteet, maapolitiikka ja muut senkaltaiset seikat kuuluisivat julkisuuden piiriin.

Liitemateriaalia ei voitane käsitellä täysin erillisinä niitä vastaavista takuuhakemuksista. Liitemateriaaliin kuuluvat myös yva-raportit, jotka on pyydetty Finn-

veraan takuuharkintaa ja takuusopimuksen solmimista varten. Jos takuusopimusten katsotaan olevan julkisuuslain soveltamisen ulkopuolella, niin vastaava arviointi lienee tehtävä myös liiteasiakirjojen osalta. Tulkinta-apua voi saada myös siitä, että hallituksen esityksen mukaan julkisuuslain säätämisessä eräänä keskeisenä periaatteena on ollut toteuttaa neutraliteettiperiaatetta siten, että viranomainen ei sellaisissa rooleissaan, joissa se on rinnastettavissa yksityiseen toiminnanharjoittajaan, joutuisi tätä huonompaan asemaan. Tällaisia tilanteita ovat kyseisen esityksen mukaan esimerkiksi viranomaisen toimiminen sopimusosapuolena, neuvotteluosapuolena sekä oikeudenkäynnin osapuolena.

4 Ympäristövaikutusten arviointiraporttien julkiseksi tuloon liittyviä näkökohtia

4.1 Kilpailunäkökohdat verrattuna ympäristönsuojelunäkökohtiin

Valtion vientitakuista annetun lain 1 §:n mukaan vientitakuutoiminnan tarkoituksena on vahvistaa Suomen taloudellista kehitystä edistämällä vientiä ja yritysten kansainvälistymistä. Hallituksen esityksessä vientitakuulaiksi korostetaan sitä, että suomalaisille yrityksille on pyrittävä turvaamaan ulkomaisiin kilpailijoihin nähden tasavertaiset kilpailuedellytykset vientiin ja ulkomaisiin investointeihin liittyviltä riskeiltä suojautumisessa. Viennin ja yritysten kansainvälistymisen edistäminen on valtion vientitakuista annetun lain ensisijainen tavoite.

Lain 7 §:n mukaan vientitakuita myönnettäessä ja vientitakuun ehtoja vahvistettaessa on otettava huomioon myös mm. taattavan hankkeen ympäristövaikutukset osana hankkeen kokonaisarviointia. Vaikka vientitakuutoimintaan liittyvät ympäristönäkökohdat ovat viime vuosina tulleet keskeisesti esille, on ympäristönäkökulmaa pidettävä viennin edistämisnäkökulmaan verrattuna toissijaisena, eräänlaisena reunaehtona.

Vientitakuun myöntämisharkinta perustuu nimenomaan viennin ja kansainvälistymisen edistämisnäkökohtaan, mutta vientitakuuhankkeiden myöntämisessä otetaan riittävällä tavalla huomioon myös kestävän kehityksen periaate ja noudatetaan kansainvälisesti hyväksyttyjä ympäristövaikutusten arviointiperiaatteita ja menettelytapoja. Käytännössä tämä voi joissakin tapauksissa johtaa myös tilanteeseen, jossa viennin edistämismielessä vientitakuun myöntäminen on sinänsä perusteltua, mutta takuusta pidättäydytään sen vuoksi, että hankkeesta voi aiheutua siinä määrin merkittävät haittavaikutukset ympäristön kannalta, että sitä ei voida pitää Finnveran ympäristöperiaatteiden nojalla hyväksyttävänä. Tältä osin on myös tärkeä korostaa sitä, että ympäristöarviointien julkistamisessa valittu toimintalinja tulisi olla hyvin samanlainen ja samantasoinen kuin tärkeimmissä kilpailijamaissa (erityisesti toisissa OECD-maissa), jotta ympäristönäkökohtien liiallinen korostuminen ei muodostuisi Suomen vientiä haittaavaksi tekijäksi. Tässä mielessä voidaan katsoa, että viennin edistämisnäkökulma on ensisijainen suhteessa ympäristönäkökulmaan. Kilpailijamaiden kanssa tasavertaisten kilpailuolosuhteiden varmistaminen on toisin sanoen keskeinen näkökohta.

4.2 Julkisuus- ja pankkisalaisuuslainsäädännön soveltaminen yva-raportteihin

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain sisältöä ja käytäntöä on selvitetty luvussa 3. Työryhmä on lähtenyt siitä, että yva-raporttien mahdollisessa julkistamisessa on kysymys siitä, että niistä pyydettäessä annettaisiin tieto. Toisin sanoen kyseisessä laissa ei edellytetä sellaista aktiivista toimintaa, jossa yva-raportit julkaistaan välittömästi esim. Finnveran kotisivuilla, vaan riittää, että raportit on saatavissa, mikäli niitä Finnveralta pyydetään.

Julkisuuslain 24 §:n 20 kohdan mukaan yksityinen liike- tai ammattisalaisuus on ehdottomasti salassa pidettävä. Toisin sanoen säännöksen jälkiosan sisältämä ”muuta vastaavaa yksityisen elinkeinotoimintaa koskevaa seikkaa” koskeva kriteeristö ei vaikuta salassapitovelvollisuuden laajuuteen tältä osin. Ei kuitenkaan voitane katsoa, että muutoin julkistetun vientihankkeen puhtaasti ympäristölliset vaikutukset kuuluisivat normaalisti liikesalaisuuksien piiriin. Toisinaan erityisesti hankkeen toteuttajien tai viejän kannalta tieto investoinnin suunnittelusta on jo sinällään liikesalaisuus. Tällaisessa tapauksessa yva-raporttia ei voitaisi antaa julkisuuteen ennen kuin hanke muutoinkin on tullut julkiseksi tai julkistamiseen on saatu suostumus.

Näin ollen yva-raporttiin sisältyvät ns. puhtaasti ympäristölliset vaikutukset tulisivat julkisuuslain säännösten mukaan normaalisti julkistamisvelvollisuuden piiriin siinä vaiheessa, kun yva-raportti toimitetaan Finnveralle (julkista hallintotehtävää hoitavalle osakeyhtiölle). Liike- ja ammattisalaisuuksista puhdistettu yva-raportti olisi tämän tulkinnan mukaan annettava sitä pyytävälle siten kuin julkisuuslain 10 ja 16 § edellyttävät.

Käytännössä liikesalaisuuksien poistaminen edellyttäisi hankkeen toteuttajan ja/tai takuun hakijan myötävaikutusta ja suostumusta. Liikesalaisuuden laajuuden määrittämisestä on julkisuuslain säätämiseksi annetussa hallituksen esityksessä todettu seuraavaa: ”Toiminnan harjoittajan salassapitotahto ei yksin ole ratkaiseva, vaan viranomaisen on arvioitava asiaan liittyvät salassapitointressit kokonaisuutena. Viranomaisen on kuitenkin asianmukaista erityisesti epäselvissä tapauksissa kuulla yrittäjää sekä ottaa arvioinnissa huomioon yrittäjän salassapitotahto sekä yrittäjän tiedon antamisen vaikutuksista esittämät selvitykset.” Eräänä vaihtoehtona on myös se, että julkistaminen tehtäisiin Finnveran tai hakijan tekemänä yhteenvetona, jossa liikesalaisuudet on poistettu. Julkisuuslain 16 §:n asettama yhden kuukauden (1.1.2003 saakka kahden kuukauden) aikarajan noudattaminen voi tässä kuitenkin osoittautua käytännössä ongelmalliseksi.

Julkisuuslain ohella Finnveran toimintaan sovelletaan myös valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 5 §:ään sisältyvää ns. pankkisalaisuussääntelyä. Koska valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 5 § on erityislaki, sivuuttaa se yleislakina pidettävän julkisuuslain siltä osin kuin erityislaki sisältää yleislaista poikkeavaa sääntelyä.

Pankkisalaisuuteen perustuvassa liikepankkien käytännössä lähdetään siitä, että mitään tietoja, joiden perusteella pankin asiakas voidaan yksilöidä, ei saateta julkisuuteen, jollei asiakas anna siihen lupaa. Näin ollen pankkisalaisuutta sovelletaan julkisuuslakia tiukemmin. Finnveran yhtiölaissa olevaa salassapitosäännöstä säädettäessä on pyritty lain esitöiden mukaan pankkisalaisuutta vastaavaan säätelyyn. Tällöin säännöstä on pyrittävä soveltamaan pankkisalaisuutta vastaavasti, jolloin asiakkaan salassapitotahdolle on annettava painoa. Tämän vuoksi on katsottava, että myös yva-raportin julkiseksi tulo edellyttää asiakkaan suostumusta.

Sekä julkisuuslaki että Finnveran yhtiölaissa asetettu salassapitovelvollisuus edellyttävät liikesalaisuuden suojaamista. Sille, jonka etua suojataan, on annettu mahdollisuus perusteluillaan vaikuttaa siihen, mitkä tiedot on katsottava kuuluvan liikesalaisuuden piiriin. Vaikka Finnveran yhtiölain salassapitosäännökselle ei annettaisi sen sanamuotoa laajempaa tulkintaa, tulisi Finnveran ottaa huomioon asianosaisten perusteltu salassapitotahto. Ilman asiakkaan suostumusta Finnvera ei työryhmän mielestä voi luovuttaa yva-raporttiin sisältyviä tietoja ulkopuolisille. Tältä osin työryhmä viittaa myös muiden OECD-maiden käytäntöihin (luku 2.2), jotka liikesalaisuuteen viitaten kieltäytyvät luovuttamasta yva-raportteja julkisuuteen.

4.3 Yritysten eettinen vastuullisuus

Yritysten eettiseen vastuullisuuteen kuuluu mm. se, että yritys ottaa toiminnassaan asianmukaisesti huomioon ympäristönäkökohdat. Käsitellessään hallituksen esitystä vientitakuulaiksi eduskunta edellytti, että Finnvera kiinnittää takuunsaajien huomiota OECD:n piirissä hyväksyttyihin monikansallisten yritysten toimintaohjeisiin[7]. Näiden toimintaohjeiden mukaan yritysten tulisi isäntämaan lakien, määräysten ja hallinnollisten käytäntöjen sekä asiaankuuluvien kansallisten sopimusten periaatteiden, tavoitteiden ja normien mukaisesti pyrkiä suojelemaan ympäristöä ja huolehtimaan yleisestä terveydestä ja turvallisuudesta ja muutoinkin toimimaan tavalla, joka palvelee perimmäisiä kestävän kehityksen päämääriä. Yritysten tulisi mm. antaa julkisuuteen ja työntekijöille riittävät ja ajankohtaiset

7 Kaikkien OECD:n jäsenmaiden yhteisesti laatima suositus, The OECD Guidelines for Multinational Enterprises.

tiedot yrityksen toiminnan mahdollisista ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutuksista. Näin ollen myös OECD:n hyväksymät monikansallisten yritysten toimintaohjeet näyttäisivät edellyttävän, että yritykset pyrkisivät julkistamaan hankkeistaan laaditut yva-raportit, vaikka toimintaohjeet sinänsä ovatkin vain suosituksia. Useat yritykset pyrkivätkin nykyään toimimaan yhteiskunnallisesti vastuullisesti, koska mahdolliset laiminlyönnit tässä suhteessa voivat aiheuttaa yritykselle vaikeasti korvattavia vahinkoja ns. maineriskin osalta. Hankkeiden ympäristötietojen julkaiseminen on ensisijaisesti hankkeiden toteuttajien vastuulla. Tätä vastuuta ei liene tarkoituksenmukaista heikentää siirtämällä ympäristötietojen julkistamista rahoittajien tai takuunantajien tehtäväksi.

4.4 Muut asiaan vaikuttavat näkökohdat

Kansalaisvaikuttaminen

Yhtenä niistä syistä, joiden vuoksi yva-raporttien julkistamista on vaadittu, on kansalaisvaikuttamisen ulottaminen myös Finnveran toimintaan (vrt. julkisuuslain 3 §). Yva-raporttien julkistaminen antaisi kansalaisille ja kansalaisjärjestöille mahdollisuuden seurata sitä, noudattaako Finnvera takuupolitiikassaan ympäristöasioissa kestävän kehityksen periaatetta sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Yva-raporttien julkistaminen jo ennen takuupäätöksen tekemistä antaisi kansalaisille mahdollisuuden nostaa havaitsemansa epäkohdat esiin jo tuossa vaiheessa ja siten mahdollisesti hankaloittaa tai jopa estää takuukäsittelyn kohteena olevan, kestävän kehityksen kannalta haitalliseksi katsomansa hankkeen – tai pelkästään siihen liittyvän suomalaisen vientikaupan – toteutuminen. Jälkikäteinen julkistaminen antaisi sekin kuitenkin mahdollisuuden nostaa kansalaiskeskusteluun ne puutteellisuudet, joita Finnveran toiminnassa tässä suhteessa nähdään ja tällä tavoin vaikuttaa Finnveran toimintaan tulevaisuudessa.

Kansalaisvaikuttamisen tavoitteena lienee vaikuttaa julkiseen toimintaan ja julkisten varojen käyttöön siten, että tuki ohjautuu ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviin hankkeisiin. Vientitakuutoiminta on julkista tukea vientiyrityksille siinä mielessä, että se edesauttaa vientiyrityksiä niiden kilpailussa muiden maiden viejien kanssa tarjoamalla mm. rahoituslaitoksille korkean luottoluokituksen omaavaa vakuutta, mutta tosiasiassa julkisten varojen käyttö ei ole vientitakuutoiminnassa merkittävää. Finnvera toimii osakeyhtiöksi organisoituna ja sille on lainsäädännössä asetettu itsekannattavuusvaatimus pitkällä tähtäimellä. Tämä tarkoittaa, että yhtiön on toiminnastaan saatavilla tuloilla kyettävä rahoittamaan myös korvaukset, jotka tulevat sen maksettaviksi. Kysymyksessä on siis vastikkeellinen toiminta. Tuloja Finnvera saa takuunottajilta perimistään maksuista. Mikäli

Finnveralle syntyy lyhytaikaista rahoitusvajetta, voidaan valtiontakuurahastosta myöntää yhtiölle vakuudetonta lainaa. Toisaalta yhtiön vientitakuutoiminnoista ja eräistä muista erityislakeihin perustuvista takuista ja -takauksista syntyneen erillistuloksen mahdollinen alijäämä katetaan rahaston varoista tilinpäätös- ja välitilinpäätöstietojen mukaan. Lainaa ja rahastomaksuja Finnvera on velvollinen maksamaan kuitenkin takaisin sitä mukaa, kun yhtiön vientitakuutoiminnoista ja eräistä muista erityislakeihin perustuvista takuista ja takauksista syntynyt erillistulos on muodostunut ylijäämäiseksi. Lisäksi valtiontakuurahastosta annetussa laissa on säädetty valtion vastuusta tilanteessa, jossa yhtiölle on lain mukaisessa menettelyssä vahvistettu mm. vientitakuita koskeva maksuvelvollisuus, eikä yhtiö sitä ole täyttänyt. Julkisten varojen käyttö vientitakuutoiminnassa rajoittuu yllämainittuihin, valtiontakuurahastosta annetun lain mukaisiin valtion suorituksiin.

Yva-raporttien julkistamisessa on tietyllä tavalla kyse kahden keskenään vastakkaisen intressin olemassaolosta. Toisaalta pyritään siihen, että suomalaisen viennin kilpailukykyä ei heikennettäisi sellaisella julkisuusvaatimuksella, joka koetaan viejien ja muiden vientihankkeiden osapuolten taholta haitalliseksi ja toisaalta pyritään turvaamaan vientitakuutoiminnan tehokas kansalaisvaikuttaminen tekemällä toiminta mahdollisimman avoimeksi. Näiden intressien yhteensovittaminen vaatii tiettyjä kompromisseja molemmista tavoitteista. Työryhmän käsityksen mukaan kansalaisvaikuttaminen voidaan hoitaa riittävän tehokkaasti jälkikäteisseurantana, jolloin tietoa yva-raporteista annettaisiin julkisuuteen vasta kun asian julkisuudesta nähdään olevan vähemmän haittaa yritysten kilpailukyvylle.

Suostumuksen merkitys salassa pidettävän tiedon julkistamisessa

Liikesalaisuuden suojaksi säädetyt salassapitoperusteet eivät luonnollisestikaan edellytä salassapitoa, jos se, jonka etua säännös suojaa, antaa suostumuksensa tiedon antamiseen. Tämä koskee sekä julkisuuslain mukaista liikesalaisuuden suojaa että Finnveran yhtiölaissa säädettyä salassapitovelvollisuutta. Yva-raportin julkistaminen joko kokonaisuudessaan tai yhteenvetona on siis aina mahdollista, mikäli tähän on saatu suostumus niiltä tahoilta, joiden liikesalaisuudesta on kyse.

Mikäli asianosaisilta pyydetään esimerkiksi hakemuksen käsittelyn yhteydessä suostumus siihen, että yva-raportin tai siinä olevia tietoja saa antaa ulkopuolisille kauppasopimuksen solmimisen jälkeen, voidaan samalla saada myös perustelut sille, mikä osa tiedoista on asianosaisen itsensä kannalta liikesalaisuutta ja milloin nämä seikat lakkaavat olemasta liikesalaisuuksia.

Käytännön näkökohtia

Kuten jo aiemmin on tuotu esiin, on Finnveran ensisijainen tavoite viennin edistäminen. Vientitakuita myöntämällä pyritään järjestämään suomalaiselle viejälle mahdollisuus muiden maiden viejien kanssa kilpailukykyisiin kauppahinnan maksujärjestelyihin. Vienninrahoituksessa takuunantajan läheisin asiakassuhde on paitsi viejään myös luotonantajana toimivaan rahoituslaitokseen. Sen sijaan asiakassuhde hankkeen toteuttajaan jää usein varsin etäiseksi. Finnvera ei ole sopimussuhteessa hankkeen toteuttajaan. Ympäristöasioissa kuitenkin hankkeen toteuttaja on se taho, jolla on suurin mahdollisuus ja myös velvollisuus toimia.

Viejän, rahoituslaitoksen ja ostajan lisäksi suurten hankkeiden (kategoria A) rahoitusjärjestelyissä on usein myös varsin monia muita intressitahoja, jotka ovat joko suoraan tai välillisesti mukana siinä sopimuskokonaisuudessa, johon vientitakuukin liittyy. Tällaisissa varsin monen osapuolen ketjuissa Finnveran toisista poikkeava julkistamisvaatimus saattaa aiheuttaa sen, että suomalainen vientitakuu ei ole haluttu rahoitusvaihtoehto. Tämä puolestaan heijastuu suomalaisten viejien kilpailukykyyn ja voi johtaa vientikauppojen menetyksiin. Yhtenäinen toimintamalli muiden takuulaitosten kanssa poistaisi tämän ongelman. Asia korostuu entisestään, jos samassa hankkeessa on useita takuulaitoksia, ja Finnvera on ainoa, joka vaatii julkistamista.

On myös otettava huomioon julkistamisen mahdollinen vaikutus tietojen saantiin. Jos esimerkiksi hankkeen toteuttaja pitää yva-raportin julkistamista haitallisena ja tietää, että se tulee Finnveran toimesta julkiseksi, on mahdollista, että tiedot toimitetaan Finnveraan mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa.

5 Vaihtoehtoisia menettelytapoja takuuhakemusten ympäristövaikutusten arvioinnin julkistamisessa

Takuuhakemuksen saatuaan Finnvera tekee arvion siitä, onko hankkeen mahdollisista ympäristövaikutuksista saatu riittävästi tietoa sekä arvioi, tarvitaanko ympäristövaikutusten arviointia ja, jos tarvitaan, mikä on arvioinnin laajuus. Jos hanke luokitellaan kategoriaan A, siitä vaaditaan tehtäväksi ympäristövaikutusten arviointiselvitys (yva-raportti), joka tulee toimittaa Finnveralle mahdollisimman aikaisessa vaiheessa takuun myöntämistä harkittaessa. Työryhmä on hahmotellut erilaisia toimintamalleja yva-raportin julkistamiseen:

5.1 Vaihtoehto 1

Vaihtoehdon 1 mukaan ympäristöselvitys olisi julkinen, kun se on saapunut Finnveraan ja siitä on puhdistettu liike- ja ammattisalaisuudet. Tässä vaihtoehdossa yva-raportti olisi julkinen asiakirja ennen takuupäätöksen tekemistä.

Finnveraa tyydyttävän ja liike- ja ammattisalaisuuksista puhdistetun raportin aikaansaaminen saattaa vaatia aikaa ja yhteistyötä viejän/ostajan ja/tai hankkeen toteuttajan kanssa. Julkisuuslain mukaan asiakirja on pyydettäessä annettava viivytyksettä. Laki sallii tietyissä tapauksissa yhden kuukauden (1.1.2003 saakka kahden kuukauden) toimitusajan, mikä ei ehkä kaikissa tapauksissa ole riittävä.

Ympäristöselvityksen julkistaminen ennen takuupäätöksen tekoa vastaisi Yhdysvaltain vientiluottolaitoksessa US-EXIMissa sovellettavaa käytäntöä. US-EXIMin takuuhakemusprosessi kuitenkin poikkeaa suomalaisesta käytännöstä. Takuuta haetaan kahdessa vaiheessa: ensimmäisen kerran kaupan tarjousvaiheessa ja toisen kerran kun kaupallinen sopimus on tehty, jolloin viejä hakee lopullista takuupäätöstä. Vasta lopullisen takuupäätöksen hakemisen yhteydessä vaaditaan ympäristöarviointia. Vaatiessaan julkistamisluvan US-EXIM edellyttää, että sille annetaan yva-raportti myös julkistamiskelpoisessa muodossa.

Vaihtoehdossa 1 kaikki kiinnostuneet tahot saisivat yva-raportin käyttöönsä ennen takuupäätöksen tekemistä. Tällöin hankkeen ympäristövaikutuksiin voitaisiin julkisuuden avulla kiinnittää huomiota ja mahdollisesti tuoda esiin seikkoja, joilla hankkeen toteutustapaa voitaisiin parantaa.

Toisaalta hankkeen toteuttaja saattaa pelätä, että julkisuus mahdollisesti viivästyttää hanketta, mikä voi johtaa siihen, että hän ratkaisee kaupan sellaisen maan viejän eduksi, jonka takuulaitoksella ei julkistamisvelvoitetta ole. Tällöin julkistamisvaatimuksesta johtuen suomalainen viejä menettäisi kaupan.

Julkistaminen saattaisi aiheuttaa myös sen, että yva-raportti annetaan Finnveralle mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa tai kaikkia seikkoja ei kerrota. Tämä saattaisi vaikeuttaa Finnveran päätöksentekoa. Lisäksi hankkeen toteuttaja tai viejä saattavat pelätä julkisuuden aiheuttavan kilpailuasemaa heikentävien tietojen vuotamisen toteuttajan tai viejän kilpailijoille. Suomalainen viejä ei myöskään halua vahingoittaa asiakassuhdettaan julkistamisvaatimuksella, jos asiakas ei julkistamista halua.

Ympäristövaikutusten arviointiselvityksen julkistaminen sen saavuttua takuulaitokseen ja ennen takuupäätöksen tekemistä saattaisi olla perusteltua suurissa kiistanalaisissa infrastruktuuri-hankkeissa, joissa on mahdollisuus merkittäviin haitallisiin ympäristövaikutuksiin ja jotka ovat jo muutoinkin tulleet huomattavan julkisen mielenkiinnon kohteeksi.

5.2 Vaihtoehto 2

Vaihtoehdossa 2 ympäristövaikutusten arviointiraportista laaditaan yhteenveto, joka ei sisällä liike- ja ammattisalaisuuksia, ja joka julkistetaan jälkikäteen siinä vaiheessa, kun lopullinen kaupallinen sopimus hankkeesta on tehty. Yhteenvedossa olisi tiedot hankkeesta, sen sijainnista sekä tehdyt johtopäätökset ympäristövaikutuksista olennaisimmilta osin.

Takuuhakemuksessa Finnveralle annetut tiedot ovat luottamuksellisia ja myös tällaisen yhteenvedon julkistamiseen tarvitaan lupa. Vaatimus hankkeen tietojen julkistamisesta yhteenvedonomaisesti jälkikäteen ei vaikuttaisi yhtä haitallisesti suomalaisen viejän asemaan kilpailutilanteessa kuin vaihtoehdossa 1, koska lopullinen kaupallinen sopimus on julkistamisvaiheessa jo tehty. Jälkikäteen tapahtuva yhteenvedon julkistaminen mahdollistaisi kuitenkin Finnveran toiminnan seurannan ympäristökysymysten osalta ja kansalaiskeskustelun omaksutusta linjasta, esim., onko päätöksenteossa ympäristön kannalta otettu huomioon kestävän kehityksen periaatteet. Vaikka yhteenvedon tekeminen usein sangen laajoista raporteista olisi suhteellisen työlästä, on otettava huomioon, että tällaisia kategorian A hankkeita on vain muutamia vuodessa.

5.3 Vaihtoehto 3

Vaihtoehdon 3 mukaisesti Finnvera noudattaisi vientitakuuhakemuksiin liittyvissä ympäristöarvioinneissa 24:n OECD:n jäsenmaan yhteisesti sopimaa linjausta (yhteiset ympäristölinjaukset on kuvattu luvussa 2.1). Linjausten mukaisesti Finnveran tulee mm. julkistaa noudattamansa ympäristöpolitiikan periaatteet ja menettelytavat sekä rohkaista hankkeiden toteuttajia julkistamaan tietoja hankkeiden ympäristövaikutuksista.

Sovittujen linjausten mukaisesti Finnveran odotetaan myös julkistavan, riippuen Suomen julkisuuslainsäädännöstä, vähintään kerran vuodessa jälkikäteen tietoja kategorioihin A ja B luokitelluista hankkeista. Lisäksi Finnveran tulee toimittaa nämä tiedot vuosittain jälkikäteen OECD:lle, joka päättää tietojen julkaisemisesta (sivulla 24 on lueteltu tiedot, jotka Finnvera joutuu raportoimaan OECD:lle).

Yhteisen ympäristölinjauksen suosituksia ja kokemuksia tarkastellaan vuoden 2003 lopussa. Tällöin on enemmän kokemuksia ympäristövaikutusten arviointimenetelmistä, arviointiprosesseista, eri julkisuuskäytännöistä ja takuulaitosten keskinäiseen tietojenvaihtoon liittyvistä asioista. Vaihtoehto 3 takaisi suomalaisille viejille myös julkistamisasiassa tasavertaisen aseman kilpailijamaiden kanssa.

Hallituksen esityksessä laiksi valtion vientitakuista katsottiin järkeväksi, että asiassa edetään OECD:ssä tapahtuvan kehitystyön tahdissa, jotta Suomen vientitakuujärjestelmä säilyisi jatkossakin kansainvälisesti kilpailukykyisenä. Perusteluissa todettiin, että kansalliset takuu- tai luottolaitokset eivät voi yksipuolisesti tiukentaa ympäristövaatimuksiaan huonontamatta viejiensä ja rahoittajiensa kilpailuasemaa suhteessa kilpailijamaiden viejiin ja rahoittajiin ja että tämän vuoksi Suomen on keskeistä olla aktiivisesti mukana OECD:ssä käynnissä olevan ympäristövaikutusten arviointiin liittyvässä yhteistyössä.

Samassa yhteydessä todettiin, että tarkoituksena on selvittää miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusarvioinnit (yva-raportit) voitaisiin julkaista ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, yva-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnveran toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset.

6 Työryhmän ehdotus

Ympäristövaikutusten huomioonottaminen julkisesti tuetussa vientiluotto- ja vientitakuutoiminnassa on tullut viime vuosina tärkeäksi. Myös OECD:n piirissä hyväksytyissä ympäristölinjauksissa on katsottu, että ympäristöhankkeiden toteuttajia tulisi rohkaista julkistamaan tietoja hankkeiden ympäristövaikutuksista. Tällöin on kysymys erityisesti sellaisista julkisella tuella rahoitettavista hankkeista, joihin liittyy merkittäviä ympäristövaikutuksia (ns. kategoria A -hankkeet). Näiden hankkeiden osalta Finnvera edellyttää säännönmukaisesti ympäristövaikutusten arviointia (ns. yva-raportin). Yva-raportti on keskeinen asiakirja, kun Finnverassa harkitaan takuutarjouksen myöntämiseen liittyviä ympäristövaikutuksia. Mikäli yva-raportti jäisi lopullisesti liikesalaisuuden piiriin, olisi Finnveran toiminnassa omaksuttujen ympäristölinjausten toteutumisen arvioiminen Finnveran ulkopuolelta vaikeaa. Julkiseen rahoitukseen perustuvassa vientitakuutoiminnassa on voitava edellyttää ympäristövaikutusten arvioinnin osalta sellaista avoimuutta, että toiminnan kansalaisarviointi voisi riittävässä laajuudessa toteutua.

Vientitakuulain nimenomaisena tavoitteena on vahvistaa Suomen taloudellista kehitystä edistämällä vientiä ja yritysten kansainvälistymistä. Tästä on seurauksena se, että Suomen vientitakuujärjestelmän tulee olla keskeisiltä osin Suomen kilpailijamaiden järjestelmien kanssa vertailukelpoinen ja kilpailukykyinen. Yva-raportin osalta tämä vaatimus näyttäisi merkitsevän sitä, että yva-raportin julkistaminen ennen kuin lopullinen kaupallinen sopimus hankkeesta on tehty, ei ole mahdollista ilman, että suomalaisille viejille aiheutetaan kilpailuhaittaa. Myös kilpailijaseuranta osoittaa, että Yhdysvaltoja ja Kanadaa lukuun ottamatta yva-raportteja tai yva-raportin tietoja ei julkisteta etukäteen ennen takuupäätöksen tekemistä. Tavoitteena yva-raporttien julkistamisessa on näin ollen mahdollisimman suuri avoimuus, kuitenkin niissä rajoissa kuin kilpailunäkökohdat sen sallivat.

Edellä olevan perusteella työryhmä esittää, että ns. kategoria A -hankkeiden osalta Finnveran edellyttämästä ympäristövaikutusten arviointiraportista laaditaan yhteenveto, joka julkistetaan takuunsaajan suostumuksella jälkikäteen siinä vaiheessa, kun lopullinen kaupallinen sopimus hankkeesta on tehty. Yhteenveto olisi puhdistettu liikesalaisuuksista ja siihen sisältyisi tiedot hankkeesta, sen sijainnista sekä johtopäätökset olennaisimmista ympäristövaikutuksista. Yhteenvedon julkistaminen (vaikkakin jälkikäteen) mahdollistaisi Finnveran toiminnan seurannan ja kansalaiskeskustelun sovelletusta linjasta.

Yva-raportin omistaa oikeudellisesti yleensä hankkeen toteuttajayhtiö ja toisaalta julkisuus- ja pankkisalaisuussääntely edellyttävät liikesalaisuuden suojaamista, jonka laajuuden määrittämisessä myös hankkeen toteuttajatahon tai viejän oma salassapitotahto on merkityksellinen. Toisinaan yva-raportti kokonaisuudessaan on pidettävä salassa. Tämän vuoksi työryhmän tulkinnan mukaan joutuu Finnvera merkittäviä ympäristövaikutuksia omaavan hankkeen osalta edellyttämään hakijalta suostumusta yva-raportista edellä mainituin tavoin laaditun yhteenvedon jälkikäteiseen julkistamiseen. Yva-raportin yhteenvedon julkistamisvelvollisuuden lisäksi Finnveran tulisi toimittaa OECD:n ympäristölinjausten edellyttämiä tietoja muille OECD- maille vuosittain siten kuin OECD:ssä hyväksytyissä linjauspäätöksissä on todettu. Yva-raportin yhteenvedon julkistaminen voisi asianosaisten suostumuksin tapahtua jo aikaisemminkin (ennen lopullista kaupantekoa), jos kysymys on esimerkiksi hankkeesta, jossa on mukana kansainvälisiä kehityspankkeja, jotka joka tapauksessa julkaisevat rahoittamiensa hankkeiden yva-raportit, tai hanke on muutoin ollut paljon julkisuudessa ja tullut kansalaiskeskustelun kohteeksi.

Eriävä mielipide työryhmän ehdotukseen

Työryhmän ehdotukseksi kirjatussa kannanotossa esitetään menettelyä, joka poikkeaa OECD:n puitteissa sovituista vientirahoitukseen ja -takuisiin liittyvien ympäristöarvioiden julkistamisperiaatteista. Tätä ei suomalaisen teollisuuden, kansantalouden eikä myöskään ympäristökysymysten vastuullisen hoidon kannalta voida pitää perusteltuna, vaan tulee noudattaa mietinnön kohdassa 5.3 kuvattua 24 OECD-maan yhteisesti sopimaa linjausta. Kyseistä vaihtoehtoa puoltavat mm. seuraavat näkökohdat:

- Vientitakuut ja niihin liittyvä valmisteluaineisto ovat yksityisoikeudellisia kaupallisia pankkitoimintaan rinnastettavia sopimuskokonaisuuksia, joiden onnistumiselle ehdoton luottamuksellisuus ja liikesalaisuuksien kunnioittaminen ovat vähimmäisvaatimuksia.
- Suomalaisen intressin ja kilpailukyvyn kannalta yhtenevät pelisäännöt muiden riskinottajien ja rahoittajien kanssa ovat tärkeitä. Erityisesti tämä korostuu riskinjakoon perustuvien yhteishankkeiden kohdalla.
- Finnvera Oyj:n hoitamaan kaupalliseen vientitakuutoimintaan kohdistuvat julkisuusvaatimukset perustuvat osittain laajentavaan tulkintaan lainsäädännöstä, jota on laadittu Suomea koskevaa kansallista julkishallintoa varten.
- Sekä suomalaisten vientiyritysten, Finnveran että hankkeiden varsinaisten rahoittajien kannalta on tärkeää, että ostaja-asiakkaiden investointien ympäristöluvat kohdemaassa ovat kunnossa ja että merkittävistä hankkeista on laadittu kansainväliset standardit täyttävät ympäristövaikutusarvioinnit. Tietojen luottamuksellisuus parantaa tiedonkulkua hankkeiden toteuttajien, rahoittajien sekä riskinottajien välillä ja johtaa siten perusteelliseen ja korkealaatuiseen kokonaisriskiarvioon myös ympäristökysymysten osalta.
- Hankkeiden toteuttajien vastuuta ympäristönäkökohtien huomioon ottamisessa tulee kaikin tavoin korostaa. Julkistaminen ja tiedottaminen ovat osa tätä kokonaisuutta eikä sitä pidä osoittaa muiden tahojen tehtäväksi. Sopimusoikeudellisetkin vastuunrajaukset voivat hämärtyä, koska julkistamisen joissakin tapauksissa voidaan tulkita hyväksymiseksi.

- Muiden maiden käytännöstä vähänkin poikkeavat menettelytavat synnyttävät epätietoisuutta ja epäluuloja asiakkaiden keskuudessa sekä saattavat aiheuttaa lisätyötä heikentäen suomalaisen tarjouksen kiinnostavuutta.
- Vientirahoitus ja -takuutoiminnan yhtenäistämisellä kilpailuneutraliteetin turvaamiseksi on OECD:n puitteissa pitkät perinteet. Suomen pienelle ja viennistä riippuvaiselle kansantaloudelle tukeutuminen kansainvälisiin sopimuksiin on tehokkain tapa kilpailukyvyn puolustamiseksi. Jos halutaan muutoksia vientitakuisiin liittyvien ympäristövaikutusarviointien julkisuuskäytäntöihin, sen tulee tapahtua OECD:n tai sitä kattavamman monikansallisen yhteistyön kautta. Tähän verrattuna yksipuolisten kansallisten toimenpiteiden vaikutus on vähäinen suhteessa otettaviin kilpailukykyriskeihin.

Helsingissä 31.12.2001

Pekka Hölttä

Kauppa- ja teollisuusministeriö
Helsinki

Vientitakuutoiminnan ympäristövaikutusarviointien julkisuus, työryhmän mietintö – eriävä mielipide

Haluan jättää eriävän mielipiteen perustuen seuraaviin näkökohtiin:

YVA-raportin julkisuuskysymyksessä ei ole ainoastaan kysymys toteutettavan hankkeen julkisuudesta vaan samalla myös käytännössä paljastuu, mikä suomalainen vientiyritys on hankkeessa mahdollisesti mukana. Tämä johtuu siitä, että Suomen viennin rakenne on varsin ”ohut” ja tyypillisesti vain yksi yritys toimittaa tietynlaisia pääomatavaroita. Mikäli Finnveralle asetetaan velvoite säännönmukaisesti julkistaa hankkeen ympäristötietoja työryhmän mietinnön mukaisesti, tällöin välillisesti paljastuisi pankkisalaisuuden vastaisesti sekä hanke, hankkeen toteuttajat että myös suomalainen toimittaja.

Finnveran vientitakuutoiminnan perustehtävä on viennin edistäminen ja kansainvälisesti kilpailukykyisen vientitakuujärjestelmän tarjoaminen Suomen viennille. Tällöin on syytä toteuttaa sitä vientiluottoehtojen ja järjestelyjen - mukaan lukien julkisuuskysymykset - tasoa, josta on kansainvälisesti sovittu ja joka täten ei aiheuta kilpailuhaittaa Suomen viennille. Tämän periaatteen pohjalta mietinnössä esitetty vaihtoehto 3 on perusteltu.

Vaihtoehdon 3 mukaista toimintamallia on pidetty lähtökohtana myös vientitakuulain uudistuksessa. Hallituksen esityksessä uudeksi vientitakuulaiksi ympäristövaikutuksia arvioitaessa katsottiin järkeväksi, että asiassa edetään OECD:ssä tapahtuvan kehitystyön tahdissa, jotta Suomen vientitakuujärjestelmä säilyisi jatkossakin kansainvälisesti kilpailukykyisenä. Kansalliset takuu- ja luottolaitokset eivät voi yksipuolisesti ruveta toteuttamaan muita tiukempaa käytäntöä huonontamatta viejiensä ja rahoittajiensa kilpailuasemaa suhteessa kilpailijamaiden viejiin ja rahoittajiin. Työryhmän mietinnön vaihtoehto 3 noudattelee OECD:n 24 jäsenmaan hyväksymää sopimusta ”Yhteiset linjaukset ympäristöasioissa ja julkisesti tuetut vientiluotot”, jossa myös asiakirjojen julkisuutta on käsitelty.

Pitkälle viety julkistamisvaatimus aiheuttaisi ei ainoastaan pankki- sekä liike- ja ammattisalaisuuden rikkoutumisen vaan johtaisi mahdollisesti myös käytännön kannalta erittäin hankaliin tilanteisiin. YVA-raportit voitaisiin mahdollisesti toimittaa Finnveraan mahdollisimman myöhään tai periaatepäätöksiä jouduttaisiin antamaan ehdollisina myöhemmin toimitettavaa ja Finnveran kannalta hyväk-

syttävää YVA-raporttia vastaan. Julkistamisvaatimukset tältä osin eivät voi toimia kenenkään etujen puolesta. Päinvastoin julkistamisvelvoitteen asettaminen sellaiselle taholle kuten Finnvera, joka ei edes ole sopimussuhteessa hankeyhtiön kanssa, vesittää ja saattaa jopa vähentää projektin toteuttajien julkistamisvastuuta. Ongelmat kärjistyisivät erityisesti yhä enenevässä määrin toteutettavissa yhteisrahoitushankkeissa, joissa on mukana muiden maiden vientitakuulaitoksia. Tällöin Finnveran noudattama käytäntö poikkeaisi muiden maiden vastaavista käytännöistä ja heikentäisi suomalaisen viejän asemaa neuvotteluissa.

Lisäksi voidaan todeta, että Finnveralle asetettu velvoite noudattaa vientitakuutoiminnassaan julkisuuslakia perustuu perustuslakivaliokunnan kannanottoon siitä, että vientitakuiden myöntäminen on julkinen hallintotehtävä ja että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten noudattamiseksi vientitakuulakiin tulee lisätä säännös, jonka mukaan vientitakuutoiminnassa on noudatettava mm. julkisuuslakia. Samassa yhteydessä perustuslakivaliokunta viittasi siihen, että vientitakuut ovat yksityisoikeudellisia sopimuksia. Ottaen huomioon säädöksen taustа ja sen tavoite, voidaan katsoa, että säädöksellä ei ole tarkoitettu saatettavan itse vientitakuita, eli takuusopimuksia ja niihin liittyvää tapauskohtaista liitemateriaalia (jota myös yva-raportit ovat), sen soveltamisen piiriin. Säädös ei suinkaan jää vaille merkitystä, sillä vientitakuutoimintaan ja sen harjoittamiseen liittyy paljon myös sellaista asiakirjamateriaalia ja tietoa, jotka jäävät lain soveltamisen piiriin.

Edellä esitetyn perusteella en voi yhtyä työryhmän ehdotukseen vaan olen vaihtoehdon 3 kannalla.

Helsingissä 31.12.2001

Pekka Karkovirta

Kauppa- ja teollisuusministeriölle

Eriävä mielipide

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 12.09.2001 työryhmän selvittämään miten ympäristövaikutuksiltaan merkittävien hankkeiden ympäristövaikutusarvioinnit (YVA-raportit) voitaisiin valtion vientitakuista annetun lain mukaisessa toiminnassa julkaista, ottaen huomioon kansainvälinen käytäntö kilpailijamaissa, YVA-raportin omistusoikeuskysymykset sekä Finnvera OYJ:n toimintaa koskevat liikesalaisuussäännökset.

Suomi ja 23 muuta jäsenmaata sopivat marraskuussa 2001 noudattavansa vuoden 2002 alusta yhteisiä ympäristölinjauksia arvioidessaan ympäristövaikutuksia julkisesti tuetussa vientiluottotoiminnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Finnvera on velvollinen noudattamaan näitä ympäristölinjauksia (Common Approaches on Environment and Offcially Supported Export Credits).

Finnveran toiminnan kannalta on keskeistä, että vientitakuulain 21 §:n yhtiön tämän lain tarkoittaman toiminnan julkisuudesta on voimassa mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999 julkisuuslaki) ja valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 5 §:ssä säädetään.

Työryhmä on vaihtoehtoja pohtiessaan arvioinut näiden molempien lakien vaikutusta YVA-raporttien julkisuuteen.

Eduskunta kiinnitti huomiota Finnveran asemaan vientitakuuasioissa käsitellessään vientitakuulakia. Perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaan uskottaessa hallintotehtäviä suoraan laissa muulle kuin viranomaiselle, tulee säännösperusteisesti taata oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten noudattaminen tässä toiminnassa. Tämän mukaisesti lisättiin vientitakuulakiin 11§:n 2 momentti, joiden mukaan vientitakuiden käsittelyssä ja hallinnoinnissa noudatetaan hallintomenettelylakia, kielilakia ja julkisuuslakia.

Julkisuuslaki toteuttaa perustuslain mukaista julkisuusperiaatetta. Lain tarkoituksena on mm. toteuttaa avoimuutta sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä. Aiempiin säännöksiin verrattuna julkisuuslaki tähdentää viranomaisten tiedonantovelvollisuutta keskeneräisissä asioissa.

Työryhmä laati kolme vaihtoehtoa takuuhakemusten ympäristövaikutusten arvioinnin julkistamisesta.

Vaihtoehdon 1 mukaan ympäristöselvitys on julkinen, kun se on saapunut Finnveraan ja siitä on puhdistettu liike- ja ammattisalaisuudet. Tässä vaihtoehdossa YVA-raportti on julkinen asiakirja ennen lopullisen takuupäätöksen tekemistä.

Ympäristöministeriö kannattaa tätä vaihtoehtoa ja katsoo, että hankkeen toteuttajan/viejän/ostajan tulisi toimittaa jättäessään takuuhakemuksen Finnveralle myös liike- ja ammattisalaisuuksista puhdistettu YVA-raportti julkistamiskelpoisessa muodossa. Tämä vaihtoehto vastaa myös edellä todettuja julkisuuslain tavoitteita. Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, että asianmukaisesti laadittu arviointiselostus on kohdemaassa julkinen. Näin ollen on kysymys siitä, saatetaanko tämä arviointi saataville myös Suomessa, kun Finnvera on myöntämässä hankkeelle vientitakuun.

Vaihtoehdossa 2 ympäristövaikutusten arviointiraportista laaditaan yhteenveto, joka ei sisällä liike- ja ammattisalaisuuksia. Yhteenveto julkistetaan jälkikäteen kun lopullinen kaupallinen päätös asiasta on tehty. Yhteenvedossa on tiedot hankkeesta, sen sijainnista sekä tehdyt johtopäätökset ympäristövaikutuksista olennaisilta osin.

Ympäristöministeriö katsoo, että vaihtoehto 2 ei ole riittävä julkisuuslain tavoitteiden täyttämiseksi . Julkisuuslain mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Tietoa koskeva pyyntö voi koskea mitä tahansa julkisen asiakirjan osaa, joten pelkästään YVA-raportin yhteenvedon julkistaminen ei riitä.

Vaihtoehdossa 3 Finnvera noudattaisi vientitakuuhakemuksiin liittyvissä ympäristöarvioinneissa Suomen ja 23 muun OECD jäsenmaan yhteisesti sopimaa linjausta. Tämän mukaisesti Finnvera julkistaa noudattamansa ympäristöpolitiikan periaatteet ja menettelytavat sekä rohkaisee hankkeiden toteuttajia tai ostajia julkistamaan tietoja hankkeiden ympäristövaikutuksista.

Finnveran tulee näin ollen julkistaa vähintään kerran vuodessa jälkikäteen tietoja kategorioihin A ja B kuuluvista hankkeista. Lisäksi tiedot toimitetaan OECD:n sihteeristölle, joka päättää niiden julkaisemisesta.

Ympäristöministeriö katsoo, että vaihtoehto 3 ei ole todellinen vaihtoehto vaan kuvaus menettelystä, jota Finnveran tulee jo nykyisen vientitakuulain

ja Suomen hyväksymän OECD linjauksen mukaisesti noudattaa. Vaihtoehto ei myöskään ole riittävä julkisuuslain velvoitteiden täyttämiseksi.

Ympäristöministeriö toteaa lisäksi, että eräät mietintöön sisältyvät arviot eri lakien mm. julkisuuslain ja valtion erityisrahoitusyhtiölain välisistä suhteista ovat tulkinnanvaraisia ja niiden tulkinta tulee riippumaan oikeuskäytännöstä.

Edellä esitetyn perusteella Ympäristöministeriö toteaa, että se ei voi yhtyä työryhmän ehdotukseen, vaan on vaihtoehto 1 kannalla.

Camilla Lommi-Kippola
Neuvotteleva virkamies

Liite 1

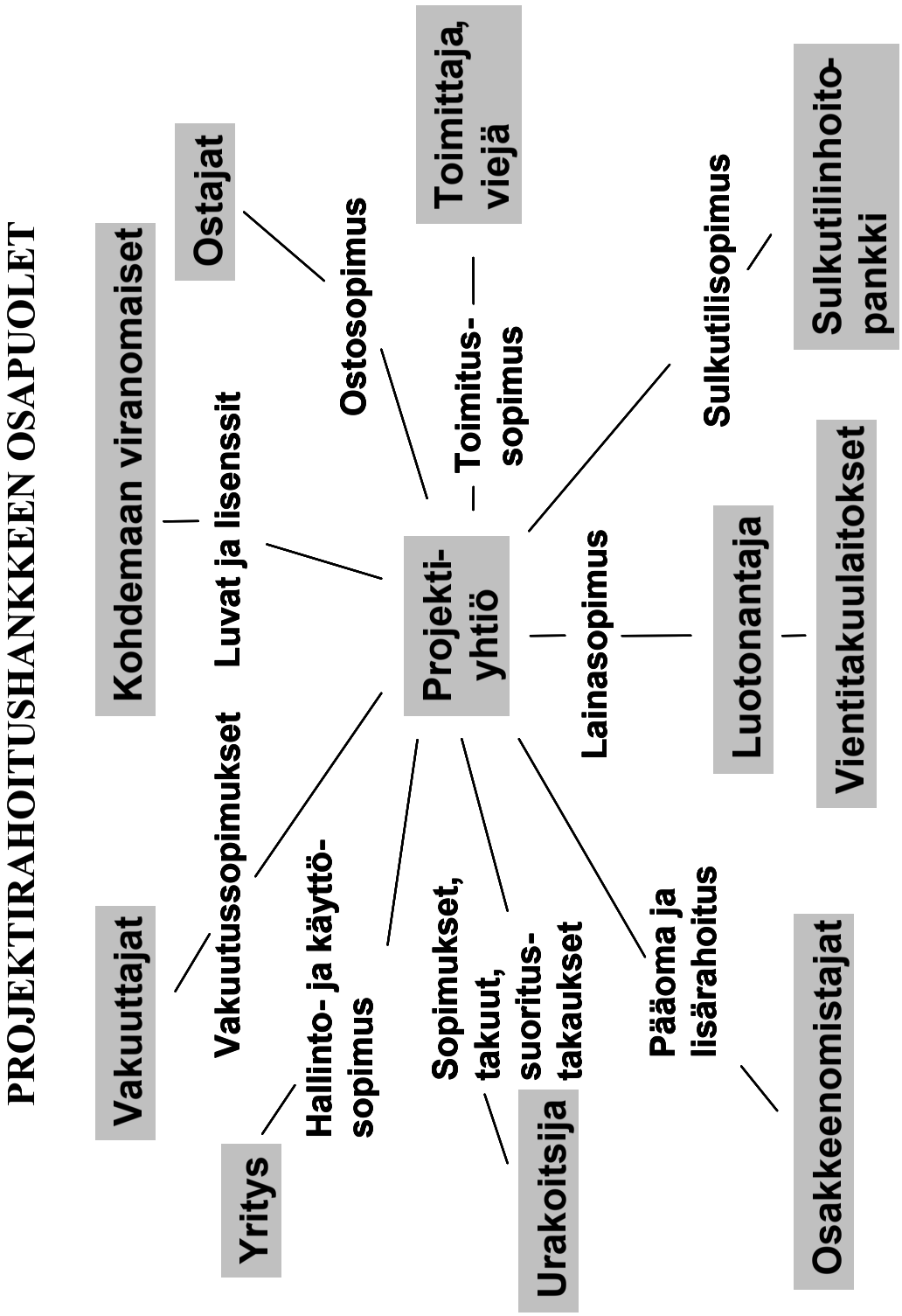
PROJEKTIRAHOITUSHANKKEEN OSAPUOLET
Vakuuttajat
Kohdemaan viranomaiset
Ostajat
Toimittaja, viejä
Sulkutilinhoito-pankki
Vakuutussopimukset
Luvat ja lisenssit
Ostosopimus
Toimitus-sopimus
Sulkutilisopimus
Yritys
Hallinto- ja käyttö-sopimus
Projekti-yhtiö
Lainasopimus
Luotonantaja
Vientitakuulaitokset
Urakoitsija
Sopimukset, takuut, suoritus-takaukset
Pääoma ja lisärahoitus
Osakkeenomistajat

KUVITTEELLINEN HANKE AIKAJANALLA

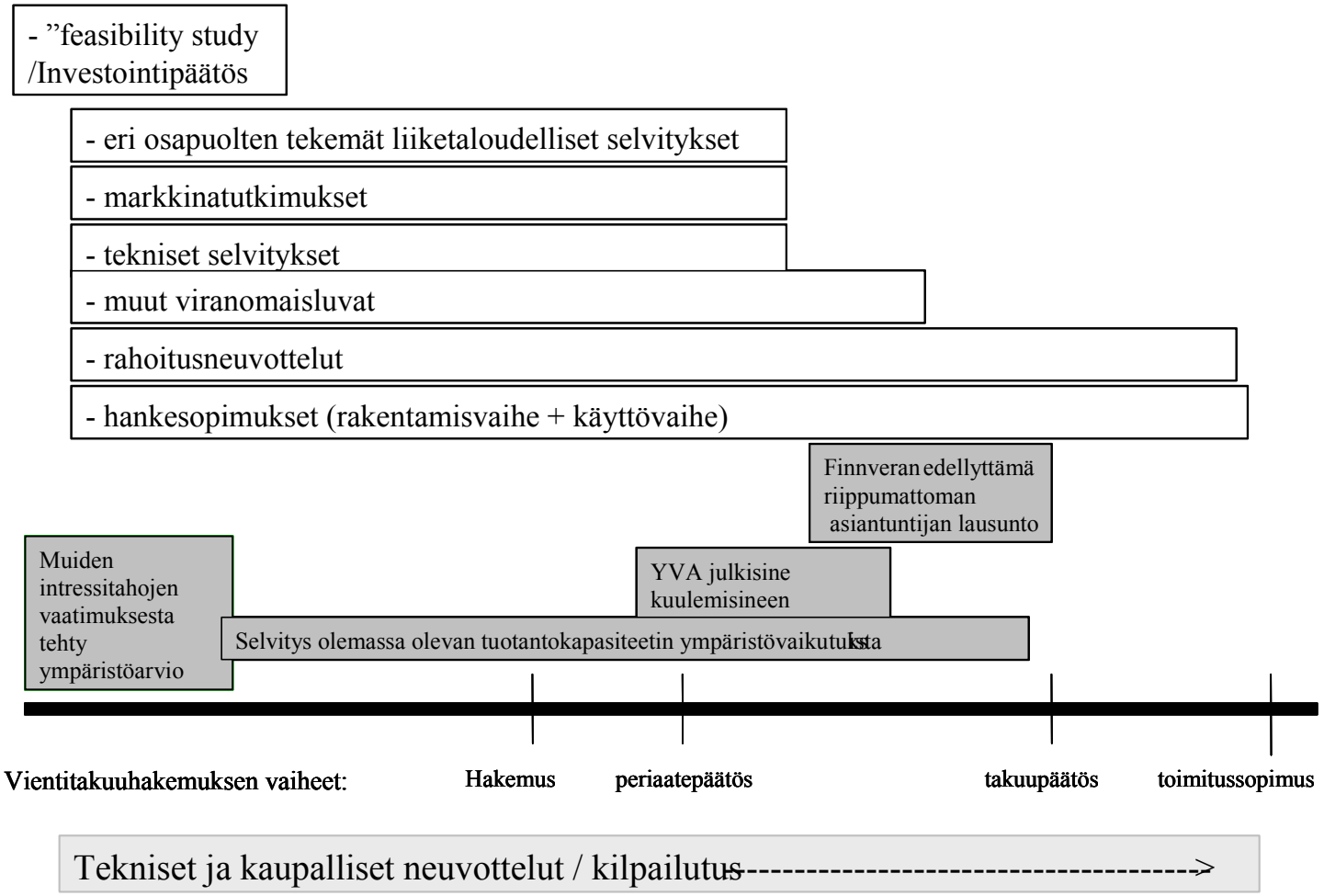

Liite 3

COMMON APPROACHES ON ENVIRONMENT AND OFFICIALLY SUPPORTED EXPORT CREDITS

Members of the OECD Working party on Export Credits and Credit Guarantees (ECG)[8], agreed on 29 November 2001 on the following:

When taking decisions on officially supported export credits, they will apply the following Common Approaches for identifying and evaluating the environmental impact of projects and project-related capital goods and services, (hereafter referred to as "projects"), which includes the impact on resettlement, indigenous or vulnerable groups and cultural heritage (for the purpose of these Common Approaches hereafter referred to as "environmental impacts").

I. GENERAL PRINCIPLES

i) Scope

1. These Common Approaches apply to officially supported export credits for projects with a repayment term of two years or more.

ii) Objectives

2. The general objectives of these Common Approaches are to:

- Promote coherence between policies regarding officially supported export credits and policies for the protection of the environment, including relevant international agreements and conventions, thereby contributing towards sustainable development.
- Develop common procedures and processes relating to the environmental review of projects benefiting from officially supported export credits, with a view to achieving equivalence among the measures taken by the Members and to reducing the potential for trade distortion.
- Promote good environmental practice and consistent processes for projects benefiting from officially supported export credits, with a view to achieving a high level of environmental protection.

3. Through the implementation of these objectives, Members seek to:

---

8 With the exception of the United States of America and Turkey.

- Foster transparency, predictability and responsibility in decision-making, with due regard to any relevant legal stipulation, business confidentiality and other competitive concerns.
- Encourage the prevention and/or mitigation of the adverse environmental impacts of projects.
- Enhance financial risk assessment of projects by taking into account their environmental aspects.

II. SCREENING AND CLASSIFICATION OF PROJECTS

4. Members are expected to screen all applications for officially supported export credits covered by these Common Approaches. The screening should identify projects which require a review due to their potential adverse environmental impacts, and projects which are in sensitive sectors or located in or near sensitive areas. The parties involved in a project, such as exporters, financial institutions, project sponsors, etc., should provide all information necessary to carry out the screening. The screening should take place as early as possible in the risk assessment process and, where appropriate, should also seek to identify the overall project(s), if any, to which capital goods and/or services are related.

5. Taking due account of the project sensitivity (as described in paragraph 8), a Member may focus further screening and environmental review on projects in respect of which its share is above SDR 10 millions.

6. Further screening should:

- Identify potential environmental impacts that projects may have.
- Determine whether sufficient information on the potential adverse environmental impacts of the project has been provided; if not, further information should be requested.
- Determine whether an environmental review of the project is required and if so, the extent and depth of such review.

7. The information to be supplied should include:

- Identification of the parties to the project and definition of their respective roles.
- A project description (e.g. sector, size, objective, type of project such as greenfield project or expansion of existing activities).
- Information on the location of the project, including data such as proximity to environmentally sensitive sites.

8. Members should classify projects in accordance with the extent of the environmental review required:

- Category A: a project is classified as Category A if it has the potential to have significant adverse environmental impacts. These impacts may affect an area broader than the sites or facilities subject to physical works. Category A should, in principle, include projects in sensitive sectors or located in or near sensitive areas. An illustrative list of sensitive sectors and sensitive areas is set out in Annex I.
- Category B: a project is classified as Category B if its potential environmental impacts are less adverse than those of Category A projects. Typically, these impacts are site-specific; few if any of them are irreversible; and mitigatory measures are more readily available.
- Category C: a project is classified as Category C if it is likely to have minimal or no adverse environmental impacts.

III. ENVIRONMENTAL REVIEW

9. When undertaking an environmental review, Members should indicate to the appropriate parties to the project such as exporters, financial institutions and project sponsors the type of environmental information they require in relation to the potential environmental impacts of the project, including, where appropriate, the need for an Environmental Impact Assessment (EIA)[9]. The, information to be supplied should include:

- Potential environmental impacts (e.g. generation of significant air emissions, effluents, waste or noise, significant use of natural resources, resettlement and land-use issues).
- The environmental standards, practices and processes that the parties to the project intend to apply.
- The results of any public consultations on the project with relevant stakeholders.

10. When an EIA is required, it should address the relevant issues referred to in the guidelines of International Financial Institutions (as referenced in footnote 1); one illustration of such guidelines is set out in Annex II.

11. An environmental review for a Category A project, should examine the project's potential negative and positive environmental impacts, 'including measures to

9 Members supporting exports forming only a minor part of a project may take into account the environmental review carried out by another Member, an International Financial Institution e.g. the World Bank Group, a Regional Development Bank (in particular EBRD, AfDB, ADB ..id IADB) or a Member's Development Agency, in accordance with the requirements of these Common Approaches.

prevent, minimise, mitigate, or compensate for adverse impacts and improve environmental performance. For a Category A project in or near sensitive areas and for large greenfield projects in sensitive sectors, Members would be expected to require an EIA. The project sponsor is responsible for preparing such an EIA.

12. The scope of an environmental review for a Category B project may vary from project to project. Like a Category A review, it should examine the project's potential negative and positive environmental impacts, including measures to prevent, minimise, mitigate, or compensate for adverse impacts and improve environmental performance.

13. Beyond screening, no further action is required for a Category C project.

14. When undertaking a review of the information provided pursuant to paragraph 9, Members should use, as reference points or benchmarks, examples of good practice as reflected in international standards[10] or equivalent host country standards. Such examples should be used not only with respect to new projects, but also to relevant modifications of, or additions to, existing projects with significant environmental impacts.

15. With a view to achieving consistency in the benchmarking process, Members recognise that projects should be evaluated as follows:

- Projects should comply with standards of the host country;
- Projects that a Member determines to be in compliance with international standards will not normally be further reviewed;
- A Member providing officially supported export credits for goods, and/or services forming only a minor part of a project may apply its national environmental standards;
- A Member that considers it appropriate to apply standards that are below international standards should indicate the reasons for this in the reporting (paragraph 21).

IV. EVALUATION AND DECISION

16. Members should evaluate the information resulting from screening and review, decide whether to request further information, decline or provide official support and, if support is to be provided, whether this should involve conditions, e.g. mitigation measures, covenants, monitoring requirements.

---

10 Standards developed by the relevant International Financial Institutions, e.g. the World Bank Group, Regional Development Banks (in particular EBRD,. AfDB, ADB and IADB) or other internationally recognised environmental standards, hereafter referred to as international standards.

17. Members should ensure that procedures are in place to monitor, as appropriate, the implementation of projects, to ensure compliance with all conditions of their official support.

V. EXCHANGE AND DISCLOSURE OF INFORMATION

18. Taking into account the competitive context in which they operate and constraints of business confidentiality, Members are expected to:

- Publish national ECA environmental policy statements/principles and procedural guidance.
- When appropriate, exchange views with stakeholders.
- Share information with a view to seeking, where appropriate, common positions on the environmental review of projects, and reply in a timely manner to requests from other Members in a co-financing or a competitive situation on the environmental standards accepted by the Member.
- Encourage project sponsors to make environmental impact information publicly available.
- Make available to the public at least annually, subject to legal provisions on public disclosure in Members' countries, information on projects classified in Categories A and B.

19. Members shall collectively:

- Review the procedures of the Agreement for the Environmental Information Exchange for Larger Projects adopted by the OECD Working Party on Export Credits and Credit Guarantees in the light of these Common Approaches.
- Exchange views on a regular basis with appropriate stakeholders on the operation of these Common Approaches.
- Share experiences under these Common Approaches with Non-Member Economies.
- With due regard to business confidentiality, make aggregated information publicly available annually based on Members' reporting in accordance with paragraph 21.

VI. REPORTING AND MONITORING OF THE COMMON APPROACHES

20. Members are expected to:

- Monitor and evaluate, over time, the experience with these Common Approaches at a national level, and share experiences with the other Members, including about standards applied to those projects which were subject to the benchmarking process referred to in paragraphs 14 and 15.
- Continue to enhance and improve procedures at, a national level to address the environmental impact of projects, and to encourage their ECAs to allocate appropriate resources for this purpose.

21. Members shall report to the ECG ex post on an annual basis:

- Projects classified in Category A, in accordance with Annex III.
- Projects classified in Category B that are above the threshold in paragraph 5, in accordance with Annex IV.

22. The OECD Secretariat shall monitor the implementation of these Common Approaches through compilation of annual reporting by the Members, and report annually to the ECG.

***

23. The ECG shall review all elements of these Common Approaches not later than the end of 2003 in order to enhance them in the light of experience.

ANNEX I

ILLUSTRATIVE LIST OF SENSITIVE SECTORS AND AREAS

The following illustrative list[11], which is non-exhaustive, provides examples of sensitive sectors and areas.

"1. This list applies to "greenfield" or major extension or transformation-conversion operations in the categories listed below.

1. Crude oil refineries (excluding undertakings manufacturing only lubricants from crude oil) and installations for the gasification and liquefaction of 500 tonnes or more of coal or bituminous shale per day.

2. Thermal power stations and other combustion installations with a heat output of 300 megawatts or more and nuclear power stations and other nuclear reactors (except research installations for the production and conversion of fissionable and fertile materials, whose maximum power does not exceed 1 kilowatt continuous thermal load).

3. Installations solely designed for the production or enrichment of nuclear fuels, the reprocessing of irradiated nuclear fuels, or for the storage, disposal and processing of radioactive waste.

4. Major installations for the initial smelting of cast iron and steel and for the production of non-ferrous metals.

5. Installations for the extraction of asbestos and for the processing and transformation of asbestos and products containing asbestos: for asbestos-cement products, with an annual production of more than 20,000 tonnes finished product; for friction material, with an annual production of more than 50 tonnes finished product; and for other asbestos utilisation of more than 200 tonnes per year.

6. Integrated chemical installations including the -manufacture and transportation of pesticides and hazardous/toxic materials.

7. Construction of motorways, express roads and lines for long-distance railway traffic and of airports with a basic runway length of 2,100 metres or more.

8. Large-diameter oil and gas pipelines.

9. Sea ports and also inland waterways and ports for inland-waterway traffic which permit the passage of vessels of over 1,350 tonnes.

10. Waste-disposal installations for the incineration, chemical treatment or landfill of toxic and dangerous wastes.

---

11 The source of paragraphs 1 and 2 is the EBRD Environmental Policy and Procedures (http://www.ebrd.org/english/enviro/envpolicy/index.htm).

11. Large dams and reservoirs.

12. Groundwater abstraction activities in cases where the annual volume of water to be abstracted amounts to 10 million cubic metres or more.

13. Pulp and paper manufacturing of 200 air-dried metric tonnes or more per day.

14. Major mining, on-site extraction and processing of metal ores or coal.

15. Hydrocarbon production.

16. Major storage facilities for petroleum, petrochemical and chemical products.

17. Large-scale logging.

18. Large-scale waste-water treatment.

19. Domestic solid waste-processing facilities.

20. Large-scale tourism development.

21. Large-scale power transmission.

22. Large-scale reclamation.

23. Large-scale agriculture/silviculture involving the intensification or development of previously undisturbed land.

24. Tanneries.

2. [...]sensitive areas include National Parks and other conservation areas of national or regional importance, such as wetlands and areas of archaeological significance, areas prone to erosion and/or desertification, and areas of importance to ethnic groups."

ANNEX II

ILLUSTRATIVE ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT REPORT[12]

An EIA's scope and level of detail should be commensurate with the project's potential impacts. The EIA report should include the following items (not necessarily in the order shown):

- Executive Summary: concisely discusses significant findings and recommended actions.
- Policy, legal and administrative framework: discusses the policy, legal, and administrative framework within which the EIA is carried out.
- Project description: describes the proposed project and its geographic, ecological, social, and temporal context, including any offsite investments that may be required (erg. dedicated pipelines, access, roads, power plants, water supply, housing, and raw material and product storage facilities). Indicates the need for any resettlement or social development plan. Normally includes a map showing the project site ands the project's area of influence.
- Baseline data: assesses the dimensions of the study area and describes relevant physical, biological; and socio-economic conditions, including any changes anticipated before the project commences. Also takes into account current and proposed development activities within the project area but not directly connected to the project. Data should be relevant to decisions about project location, design, operation, or mitigatory measures; the section indicates accuracy, reliability and sources of the data.
- Environmental Impacts: predicts and assesses the project's likely positive and negative impacts, in quantitative terms to the extent possible. Identifies mitigation measures and any residual negative impacts that cannot be mitigated. Explores opportunities for environmental enhancement. Identifies and estimates the extent and quality of available data, key data gaps, and uncertainties associated with predictions, and specifies topics that do not require further attention.
- Analysis of alternatives: systematically compares feasible alternatives to the proposed project site, technology, design and operation-including the "without project" situation- in terms of their potential environmental impacts; the feasibility of mitigating these impacts; their capital and recurrent costs; their suitability under local conditions; and their institutional, training and monitoring requirements. For each of the alternatives, quantifies the environmental impacts to the extent possible, and attaches economic values where feasible. States the basis for selecting the particular project

12 This Annex is based on the World Bank Operational Manual - BP 4.01.

design proposed and justifies recommended emission levels and approaches to pollution prevention and abatement.

- Environmental Management Plan: describes mitigation, monitoring and institutional measures to be taken during construction and operation to eliminate adverse impacts, offset them, or reduce them to acceptable levels.
- Consultation: Record of consultation meetings, including consultations for obtaining the informed views of the affected people, local non-governmental organisations and regulatory agencies.

ANNEX III
REPORTING FORM: CATEGORY A

Member:

Year:

NAME OF THE PROJECT/ BRIEF DESC-RIPTION OR PROJECT	TYPE OF PROJECT AND SECTOR	PROJECT AND TRANSACTION VALUE (M SDR)	TYPE OF ENVI-RONMENTAL REVIEW CONDUCTED/ REQUIREMENT FOR AN EIA	STANDARDS/ BENCHMARKS APPLIED	KEY ENVIRON-MENTAL FACTORS (E.G EMISSION LEVELS)	OTHER FAC-TORS TAKEN INTO CONSIDERATION	OUTCOME OF THE REVIEW

ANNEX IV
REPORTING FORM: CATEGORY B

Member:

Year:

NAME OF THE PROJECT/ BRIEF DESCRIPTION OR PROJECT	TYPE OF PROJECT AND SECTOR	PROJECT AND TRANSACTION VALUE (M SDR)	TYPE OF ENVIRONMENTAL REVIEW CONDUCTED	STANDARDS/ BENCHMARKS APPLIED

HANDELS- OCH INDUSTRIMINISTERIET

Besöksadress
Alexandersgatan 4
00170 HELSINGFORS

Postadress
PB 32
00023 STATSRÅDET

Telefon (09) 1601
Telefax (09) 160 3666

Publikationsseriens namn och kod
Arbetsgrupps- och kommissionsrapporter
1/2002

Författare
Ordförande Risto Paaermaa
Sekreterare Katri Kosonen och Helena Fager

Publiceringstid
Februari 2002

Uppdragsgivare
Handels- och industriministeriet

Organets tillsättningsdatum
21.9.2001

Titel
Slutrapport av arbetsgruppen för offentlighet i fråga om miljöbedömningen av exportgarantiverksamheten

Referat
Arbetsgruppen fick till uppdrag att reda ut hur miljökonsekvensbedömningarna (MKB-rapporterna) av projekt som till sina miljökonsevenser är betydande kunde offentliggöras vid verksamhet i enlighet med lagen om statliga exportgarantier (422/2001), med beaktande av internationell praxis i konkurrentländerna, frågor som gäller äganderätten till en mkb-rapport samt de bestämmelser om affärshemligheter som gäller Finnvera Abp:s verksamhet.
Miljöaspekter som anknyter till exportkredit- och exportgarantiverksamheten har under de senaste åren allt oftare tagits upp i det samarbete som gäller verksamheten bl.a. på OECD-nivå. Även medborgarorganisationer och politiska beslutsfattare har uppmärksammat att miljökonsekvenserna bör beaktas vid den exportkredit- och exportgarantiverksamhet som understöds av det allmänna. Detta betonades också vid beredningen av lagen om statliga exportgarantier.
Arbetsgruppen kartlade internationell praxis genom att sända en enkät till exportkredit- och garantianstalterna i de viktigaste konkurrentländerna. På basis av de svar man fick varierade konkurrentländernas praxis betydligt från varandra. Endast två av svarandena förutsätter att uppgifter om miljökonsekvenserna offentliggörs innan beslut om garanti fattas. Majoriteten av svarandena offentliggör inte alls mkb-rapporterna och hänvisar till att uppgifterna är konfidentiella och till behovet av sekretess. I samtliga fall där rapporterna offentliggörs rensas den text som skall offentliggöras från egentliga affärshemligheter och krävs att vederbörande part ger sitt samtycke till offentliggörandet.
Arbetsgruppen höll ett möte vid vilket representanter för industrin, affärsbankerna och medborgarorganisationerna samt de tjänstemän inom statsförvaltningen som saken gällde hördes.
Dessutom granskade arbetsgruppen den lagstiftning som anknyter till offentliggörandet, Finnveras praxis och andra aspekter som anknyter till offentliggörandet av miljöbedömningsrapporter.
Utgående från granskningen gestaltade arbetsgruppen tre alternativa förfaringssätt för offentliggörande av miljöbedömningar:
1) en mkb-rapport som har rensats från affärshemligheter blir offentlig genast den har kommit till Finnvera, dvs den är offentlig innan beslut om garanti fattas,
2) över mkb-rapporten görs ett sammandrag, som innehåller de väsentligaste slutsatserna av miljökonsekvenserna och som Finnvera offentliggör sedan ett kommersiellt avtal har ingåtts,
3) en linje som de 24 medlemsländerna i OECD har kommit överens om följs. I enlighet med linjen offentliggör garantianstalten principerna och förfaringssätten för den miljöpolitik de har följt samt uppmuntrar dem som realiserar projekt att offentliggöra uppgifter om projektens miljökonsekvenser.
Arbetsgruppen föreslår att i fråga om betydande projekt (s.k. projekt av kategori A) görs ett sammandrag av den miljökonsekensbedömningsrapport som Finnvera förutsätter. Detta sammandrag offentliggörs med garantitagarens samtycke i efterskott i det skede när ett slutligt kommersiellt avtal om projektet har ingåtts (alternativ 2). Sammandraget skall vara rensat från affärshemligheter och i det skall ingå uppgifter om projektet, dess läge samt slutsatser om de väsentligaste miljökonsekenserna. Också i det fall att sammandraget offentliggörs i efterskott möjliggörs en uppföljning av Finnveras verksamhet i fråga om exportprojektens miljökonsekvenser och en medborgardebatt om den linje som har tillämpats.
Tre medlemmar reserverade sig mot arbetsgruppens förslag.

Kontaktpersoner vid HIM: Näringsavdelningen/Risto Paaermaa, tel. 09 - 160 3575

Nyckelord
Miljökonsekvenskbedömning (MKB-rapport), offentlighet, exportgarantiverksamhet

ISSN
1236-1852

ISBN
951-739-656-2

Sidoantal
77

Språk
Finska

Pris
15 €

Utgivare
Handels- och industriministeriet

Förläggare
Edita Oyj

MINISTRY OF
TRADE AND INDUSTRY

Aleksanterinkatu 4 | P.O. Box 32 | Tel. +358-9-1601
FIN-00170 Helsinki FINLAND | FIN-00023 GOVERNMENT Helsinki FINLAND | Telefax +358-9-160 3666

Series title and number of the publication
Ad hoc committee reports
1/2002

Authors

Chairman Risto Paaermaa
Secretaries Katri Kosonen and Helena Fager

Date
February 2002

Commissioned by
Ministry of Trade and Industry

Date of appointment
12 Sebtember 2001

Title

Working Group on the Publicity of Environmental Impact Assessments in Export Credit Guarantee Activities Final report

Abstract

The working group's task was to examine how the environmental impact assessments (EIA reports) of projects with significant environmental impacts could be published in an activity complying with the Act on Public Export Credit Guarantees (422/2001), taking into account the international practice in competitor countries, matters of title related to the EIA report and provisions on business secrecy regulating the activities of Finnvera plc.

In recent years, environmental aspects regarding export credit and export credit guarantee activities have been more and more up for consideration in cooperation of this sector e.g. on OECD level. Non-governmental organisations and political decision-makers have also paid attention to considering environmental impacts in publicly subsidised export credit and export credit guarantee activities. The environmental impacts were also highlighted in connection with the drafting of the Act on Public Export Credit Guarantees.

The working group mapped out the international practice by sending an inquiry to the export credit agencies of the most important competitor countries. According to the answers received, the practice varied considerably from one competitor country to another. Only two respondents require that the environmental impacts data be published before making the guarantee decision. The majority of the respondents do not publish the EIA report at all, referring to the confidentiality of the data and the need for secrecy. In all cases of publication, the actual business secrets were eliminated from the text published and the consent of the relevant party was required.

The working group organised a public hearing to which representatives of industry, commercial banks and non-governmental organisations and civil servants concerned were invited.

Furthermore, the working group examined legislation related to the publication, Finnvera's practice and other aspects regarding the publication of the environmental impact assessment reports.

On the basis of this survey, the working group outlined three optional practices for publishing environmental assessments:

1) an EIA report, from which business secrets have been eliminated, would be public once it has arrived in Finnvera, i.e. it would be public before making the guarantee decision;
2) a summary would be drawn up of the EIA report, including the most important conclusions on the environmental impacts, which Finnvera would publish after conclusion of the commercial contract;
3) a policy agreed on by 24 OECD member countries would be followed. According to this policy, the export credit agency would publish its environmental policy's principles and practices and encourage the project sponsors to publishing information on the projects' environmental impacts.

The working group proposes that in the case of major projects (category A projects) a summary be drawn up of the environmental impact assessment report required by Finnvera, which will be subsequently published with the consent of the beneficiary under the guarantee at the stage when the final commercial contract on the project will have been made (option 2). The summary would be cleaned from any business secrets and it would include information on the project, its location and conclusions on the most important environmental impacts. Publishing the summary even subsequently would allow monitoring of Finnvera's activities in terms of the environmental impacts of export projects and the line of public discussion.

Three members had their dissenting opinions recorded on the working group's proposal.

MTI contacts: Industries Department/Risto Paaermaa, p. 09 - 160 3575

Key words
Environmental impact assessment (EIA report), publicity, export credit guarantee activity

ISSN		ISBN
1236-1852		951-739-656-2
Pages: 77	Language: Finnish	Price: 15 €
Published by: Ministry of Trade and Industry		Sold by: Edita Ltd